

Referansebruksberegninger 2018

Beregninger basert på driftsgranskingene

Regnskapstall for 2016

Framregnede tall for 2017 og 2018

27 referansebruk

AVGITT JUNI 2018

NIBIO er sekretariat for Budsjettnemnda for jordbruket

Årlig utkommer:

<<Totalkalkylen for jordbruket>> (Jordbrukets totalregnskap og budsjett)

<<Referansebruksberegninger>>

<<Resultatkontroll for gjennomføringen av landbrukspolitikken>>

<<Volum- og prisindeksar for jordbruket>> som ligger på:
http://nilf.no/statistikk/Volum-_og_prisindeksar

BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018

Beregninger basert på driftsgranskingene

REGNSKAPSTALL FOR 2016

FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018

AVGITT
JUNI 2018

Innholdsfortegnelse

HOVEDRESULTATER	1
1 INNLEDNING	3
1.1 Generelt	3
1.2 Historisk om utviklingen av referansebruk	5
1.3 Referansebrukene og totalkalkylen for jordbruket	6
1.4 Årets referansebruksberegninger	6
2 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTS-GRANSKINGENE.....	11
2.1 Bygd på driftsgranskingene	11
2.2 Tilskuddsberegning	11
2.3 Registrert arbeid og kapital	11
2.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning	12
2.5 Nærmere om investeringsstidspunktets betydning	13
2.6 Gjeldsandeler	15
2.7 Leid arbeid/arbeidsgiveravgift	15
3 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	17
3.1 Generelt	17
3.2 Arbeidsforbruk	17
3.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og poteter	17
3.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	18
3.5 Verdiendring på buskap og varelager	19
4 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE.....	21
4.1 Beregningsmetode og forutsetninger	21
4.2 Skift i volumutviklingen	21
4.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene	22
5 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	23
5.1 Korn	23
5.2 Poteter	23
5.3 Melkeprisen	23
5.4 Kjøtt	25
5.5 Ull	25
5.6 Annet	25
6 TILSKUDD	27
6.1 Pristilskudd	27
6.1.1 Grunntilskudd	27
6.1.2 Distriktstilskudd melk	28
6.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg	28
6.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt	29
6.1.5 Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt	30
6.2 Driftstilskudd per foretak	30
6.3 Tilskudd til husdyr	31
6.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	34
6.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom mv.	35
6.6 Areal- og kulturlandskapstilskudd	35
6.7 Tilskudd til dyr på beite	37

6.8 Bunnfradrag	38
7 FRAMREGNINGSGRUNNLAG.....	39
7.1 Oversikt	39
7.2 Årgangsindekser.....	42
7.3 Leid arbeid.....	43
7.4 Tilskudd.....	43
8 BEREGNINGSRESULTATER.....	45
8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	45
8.2 Økologisk melkeproduksjon	63
8.3 Analyse av kombinerte produksjoner	65
8.4 Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper.....	67

Hovedresultater

Tabellen nedenfor viser det beregnede vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk, inklusive beregnet inntektsverdi av jordbruksfradraget, og det beregnede helårsutslaget av jordbruksoppgjøret 2018 på vederlaget for de enkelte referansebrukene.

Tabell 1 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi av jordbruksfradraget (før skatt). Framregning eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016. Kr per årsverk

	Årsverk	2016	2017	2018 ¹	Fullt utslag av oppgjør ²
1 Melk og storfeslakt, 29 årskyr. Landet	2,013	382 500	388 800	378 200	30 600
2 Korn, 386 dekar korn. Landet	0,416	272 400	281 200	231 500	61 900
3 Sau, 167 vinterfôra sauer. Landet	1,214	218 300	175 400	167 100	3 100
4 Melkeproduksjon geit, 133 årsgaier. Landet	1,682	448 300	446 400	449 200	13 000
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 378 dekar korn. Landet	1,641	518 900	407 000	350 900	-800
6 Egg og planteprodukter, 6 596 høner + 266 daa korn. Landet	1,313	420 900	466 900	438 800	20 800
7 Poteter og korn, 125 daa poteter + 432 daa korn. Landet	1,632	352 900	370 800	350 800	52 500
8 Storfeslakt/ammeku, 32 ammekyr. Landet	1,248	293 200	298 900	294 100	24 000
9 Frukt og bær, 52 dekar frukt og bær. Landet	1,919	352 800	352 600	359 600	42 200
10 Fjølfekjøtt og planteprodukter, 111 313 fjølfe-slakt. Landet	0,989	412 000	317 400	233 700	-22 900
11 Økologisk melk og storfeslakt, 26 årskyr. Landet	1,988	353 900	360 500	355 500	35 000
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	1,738	316 800	323 000	324 300	26 900
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 46 årskyr. Landet	2,360	422 700	429 000	408 400	18 700
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 65 årskyr. Landet	2,809	484 800	490 300	462 800	17 500
15 Melk og storfeslakt, 33 årskyr. Østlandets flatbygder	2,035	406 300	405 500	363 700	15 200
16 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Østlandets andre bygder	1,963	380 100	384 800	372 300	34 600
17 Melk og storfeslakt, 36 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	1,853	438 300	448 600	414 400	10 800
18 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	1,898	357 500	363 900	354 000	34 900
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	2,105	350 500	355 100	344 500	35 500
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	2,035	399 300	405 200	379 600	22 300
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	2,002	393 900	400 800	391 900	24 200
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	0,315	94 000	101 500	44 400	55 500
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 851 dekar korn. Østlandet	0,780	478 700	493 200	440 700	72 200
24 Korn og svin, 331 dekar korn + 23 avlssvin. Trøndelag	0,945	477 900	386 100	332 800	12 700
25 Sau, 137 vinterfôra sauer. Vestlandet	1,125	174 500	143 000	138 600	13 200
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	1,193	270 200	228 600	219 600	5 000
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 291 v.fôra sauer. Landet	1,625	272 200	213 300	202 300	-100

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn i resultatene for året 2018

2) Fullt utslag for kalenderåret 2019 (helårsvirkning av oppgjøret) med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst i 2019 (jf. tabell 7.1)

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

1 Innledning

1.1 Generelt

Referansebruksberegningene er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgskriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld. nr. 19 (1999–2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992–1993) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruksberegningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

Budsjettnemnda gjorde i 2011 nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 ble gitt nye utvalgsriterier. Dette førte til at både referansebruk 13 og 14 fikk økt årskuttall i forhold til tidligere års beregninger. Samdrifter ble tatt inn som et nytt referansebruk 28.

Til beregningene i 2014 hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgsriterier for og eventuelle endringer i antallet av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene 2 og 22 uendret, og å endre utvalgsriteriene for referansebruk 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I underkapittel 8.4 ble det i 2014 tatt inn en liten vurdering av tre referansebruk med kombinerte produksjoner, for å belyse hvilken betydning hver produksjonsgren har.

I fjorårets beregninger ble referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon» tatt ut. Årsaken var at det fra og med regnskapsåret 2015, som var basisår i fjorårets referansebruksberegninger, ikke lenger er særvirkemidler for samdrift i melkeproduksjon og at partene derfor heller ikke har behov for dette referansebruket under jordbruksforhandlingene. Foretak organisert som samdrift med melkeproduksjon og klassifisert som melkebruk i driftsgranskingsmaterialet, er ikke en del av de ordinære driftsgranskingsbrukene. Disse melkesamdriftene gikk tidligere derfor ikke inn i noen av de andre referansebrukene med melk og storfeslakt. Fra og med regnskapsåret 2015 (fjorårets beregninger) inngår melkesamdriftene nå i det datamaterialet som referansebruks-beregningene bruker på lik linje med de ordinære driftsgranskingsbrukene med melk. Dette innebærer at de fleste referansebrukene med melk og storfeslakt fra og med beregningene i 2017 i ulik grad har fått økt antall årskyr og produksjonsomfang sammenlignet med foregående år.

I årets beregning er eventuelle volumendringer fra regnskapsåret 2016 ikke regnet fram til 2017 og 2018 på de enkelte referansebrukene. Dette er begrunnet og nærmere forklart i kapittel 4. Det vil si at regnskapsresultatene for 2016 bare er regnet fram til 2017 og 2018 med endringer i priser på inntekter og kostnader, og endringer i tilskudd. Referansebrukene vil fortsatt være like godt egnet og anvendelig til det som er hovedformålet med beregningene; å vise utslag av endringer i jordbruksavtalesammenheng. Samtidig mener Budsjettnemnda det riktige vil være å ta hensyn til volumendringer som faktisk skjer i en framregningsperiode. Derfor vil en framover arbeide videre for å finne en sikrere metode for å gjøre dette.

I årets beregninger er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret i forhold til fjorårets beregninger. Årets referansebruk er beskrevet i underkapittel 1.4.

Detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke gjengitt i denne publikasjonen. En har valgt å presentere bare noen få sentrale resultatmål. For spesielt interesserte er mer detaljerte beregningsresultater å finne på NIBIO sine internettsider. Tallene for 2018 viser budsjetterte tall før jordbruksforhandlingene, dersom annet ikke er sagt. I tabell 8.14 er vist fullt utslag (helårsvirkning) av jordbruksoppjøret i 2018.

1.2 Historisk om utviklingen av referansebruk

Som følge av Stortingets vedtak den 1. desember 1975 «Om inntektsopptrappingen i landbruket», ble det et utvidet behov for å kunne sammenligne inntektsnivået i landbruket med inntektsnivået i industrien. Fra før av hadde en totalkalkylen for jordbruket, som viser det totale inntekts- og kostnadsnivået i næringen. Men behovet ble nå utvidet til å gjelde de forskjellige produksjoner, bruksstørrelser og distrikter. Problemene omkring registreringen av inntektsnivået i landbruket ble tatt opp i St.meld. nr. 14 (1976–77) «Om landbrukspolitikken» og i St.meld. nr. 80 (1978–79) «Om inntekt og levekår i landbruket».

En av de viktigste oppgavene Budsjettnemnda ble pålagt i de nevnte Stortingsdokumentene, var å utforme et sett av modellbruk og beregne årsverksinntekten på disse i samsvar med de retningslinjer som ble gitt i dokumentene. Videre å beregne et sammenveid gjennomsnitt av årsverksinntekten i modellbrukssystemet på grunnlag av en sammenveingsmodell med beregnede vektall for den enkelte modell.

Formålet med modellbrukene var å ha et måleinstrument som viste inntektene i jordbruket i forskjellige produksjoner, bruksstørrelser og distrikter, og som kunne brukes til å sammenligne gjennomsnittlig inntektsnivå med gitte normer for effektivitet i jordbruk og industri.

Navnebyttet til referansebruksberegningene fra 1993 markerer et skille i bruken av materialet. Det var en tilpassing av de tidligere modellbruksberegningene etter de retningslinjer som St.prp. nr. 8 (1992–1993) satte. Sammenveid modellbruksinntekt blir ikke lenger nytt til sammenligning av inntektsnivå og -utvikling i jordbruket med andre grupper, og ble derfor tatt ut av referansebruksberegningene. Likeledes ble kalkylemodellene, som var med i modellbrukssystemet først og fremst for beregning av sammenveid inntekt, tatt ut.

Grunnlaget for referansebrukene i perioden 1993–2000 var som for de tidligere modellene, et utvalg av bruk fra regnskapsundersøkelsene ved NILF (nå NIBIO). Bakgrunns materialet for hvert referansebruk var 15–25 utvalgte driftsgranskingsbruk i driftsgranskingsmaterialet sammenfattet i basismodeller. Budsjettnemnda justerte basismodellene etter prinsipper som var trukket opp for utarbeidelse av referansebrukene, og regnet fram materialet til det år forhandlingene fant sted.

Referansebrukene fra 1993 til 2000 nyttet i større grad enn modellbrukene, registrerte tall direkte uten normering eller annen justering. Men det ble fremdeles gjort enkelte justeringer i forhold til basismaterialet og fortsatt ble både arbeidsforbruket og kapitalen normert i beregningene.

Fra 2001 ble det i realiteten gjort et større brudd i referansebruksberegningene enn i 1993 selv om navnet denne gangen ikke ble endret. Referansebrukene ble lagt om i tråd med St.meld. nr. 19 (1999–2000). Det innebærer at man nytter grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid eller kapital. Ingen referansebruk er direkte sammenlignbare med referansebrukene en hadde fram til og med 2000.

1.3 Referansebrukene og totalkalkylen for jordbruket

Både på referansebrukene og i totalkalkylen for jordbruket er beregningene gjort ved den faktiske markedssituasjonen. Totalkalkylen omfatter hele jordbruket, mens referansebrukene dekker et utvalg av produksjoner, bruksstørrelser og geografiske områder. Inntektsutviklingen målt ved referansebrukene kan ikke uten videre sammenlignes med materialet i totalkalkylens normaliserte regnskaper. Blant annet er referansebrukene volumfaste og fanger dermed ikke opp produsentenes tilpasninger i framregningsperioden, og heller ikke den del av produktivetsutviklingen som skyldes endringer i bruks- og besetningsstørrelser og endringer i bruksstrukturen (strukturutviklingen) ellers. Det har vanligvis blitt gjort separate volumframregninger fra regnskapsåret for å ta hensyn til volumtilpasninger som i praksis vil skje i framregningsperioden. Budsjettnemnda har i år valgt å ikke inkludere volumframregning i referansebruksberegningene (se kapittel 4). I totalkalkylens normaliserte regnskaper kommer alle effekter av produktivets- og strukturutviklingen til uttrykk. I totalkalkylen inntektsføres også en del statstilskuddsposter som ikke gir inntektsvirkning på referansebrukene. For nærmere omtale av årsaker til forskjeller mellom referansebruksberegningene og totalkalkylens normaliserte regnskaper viser en til underkapittel 8.5.

1.4 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 27 referansebruk presentert i de to tabellene 1.1 og 1.2 nedenfor.

I fjorårets beregninger ble referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon» tatt ut. Foretak organisert som samdrift med melkeproduksjon og klassifisert som melkebruk i driftsgranskingsmaterialet, er ikke en del av de ordinære driftsgranskingsbrukene. Disse melkesamdriftene gikk tidligere derfor ikke inn i noen av de andre referansebrukene med melk og storfeslakt. Fra og med regnskapsåret 2015 (fjorårets

beregninger) inngår melkesamdriftene nå i det datamaterialet som referansebruksberegningene bruker på lik linje med de ordinære driftsgranskingsbrukene med melk.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 1.1) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskinger (tabell 1.2).

Referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene er uendret i forhold til fjorårets beregninger.

Tabell 1.1 Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2016
1	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	332
2	Korn. 386 dekar korn	Landet	96
3	Sau. 167 vinterfôra sauer	Landet	118
4	Melkeproduksjon geit. 133 årsgeiter	Landet	20
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	31
6	Egg og planteprodukter. 6 596 høner + 266 dekar korn	Landet	15
7	Poteter og korn. 125 dekar poteter + 432 dekar korn	Landet	17
8	Storfeslakt/ammeku. 32 ammekyr	Landet	59
9	Frukt og bær. 52 dekar frukt og bær	Landet	26
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 111 313 fjorfeslakt	Landet	18

Tabell 1.2 Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2016
11	Økologisk melk og storfeslakt. 26 årskyr	Landet	21
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	111
13	Melk (de 1/3 største brukene). 46 årskyr	Landet	111
14	Melk (de 25 største brukene). 65 årskyr	Landet	25
15	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Østlandets flatbygder	25
16	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Østlandets andre bygder	40
17	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	19
18	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	35
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	81
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	70
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	62
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	54
23	Korn (de 20 største brukene). 851 daa korn	Østlandet	20
24	Korn og korn/svin. 331 daa + 23 avlssvin	Trøndelag	29
25	Sau. 137 vinterfôra sauer	Vestlandet	26
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	22
27	Sau (de 25 største brukene). 291 v.f.sauer	Landet	25

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2016. Basisåret i beregningene er 2016, og disse tallene er som regel regnet fram til 2017 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2018 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalkalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden.

For å få et mest mulig stabilt materiale, har det vært et mål at referansebrukene bygger på mange faktiske bruk. For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Referansebruksinndelingen er naturligvis preget av hva som er mulig ut fra grunnlagsmaterialet. Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 1.1). Geografi er prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner i referansebruk (tabell 1.2).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen, jf. kapitlene 2.2 og 7.4. Tabellene under viser referansebrukenes soneplassering i årets beregninger.

Tabell 1.3. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Produksjoner

Ref.bråk nr.	Produksjon og omfang	Område	AK sone	Kjøtt sone	Melk sone
1	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	5	2	D
2	Korn. 386 dekar korn	Landet	1		
3	Sau. 167 vinterføra sauer	Landet	5	2	
4	Melkeproduksjon geit. 133 årsgaier	Landet	6	4	G
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	1		
6	Egg og planteprodukter. 6 596 høner + 266 dekar korn	Landet	1		
7	Poteter og korn. 125 dekar poteter + 432 dekar korn	Landet	1		
8	Storfeslakt/ammeku. 32 ammekyr	Landet	5	2	
9	Frukt og bær. 52 dekar frukt og bær	Landet	5	2	
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 111 313 fjørfe-slakt	Landet	1		

Tabell 1.4. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	AK sone	Kjøtt sone	Melk sone
11	Økologisk melk og storfeslakt. 26 årskyr	Landet	5	2	D
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	5	2	D
13	Melk (de 1/3 største brukene). 46 årskyr	Landet	5	2	D
14	Melk (de 25 største brukene). 65 årskyr	Landet	5	2	D
15	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Østlandets flatbygder	1	1	B
16	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Østlandets andre bygder	5	2	C
17	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Agder og Rogal., Jæren	2	1	A
18	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agd. og Rog. andre bygd.	5	2	B
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	5	2	D
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	4	2	C
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	6	4	G
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	3		
23	Korn (20 største brukene). 851 daa korn	Østlandet	1		
24	Korn og korn/svin. 331 daa + 23 avlssvin	Trøndelag	4		
25	Sau. 137 vinterfôra sauer	Vestlandet	5	2	
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	6	4	
27	Sau (25 største brukene). 291 v.f.sauer	Landet	5	3	

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne publikasjonen, men er å finne på NIBIOs nettsider.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

2 Prinsipper for referansebruksberegninger basert på driftsgranskingene

2.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gardsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra drøyt 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats i jordbruket på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å normalisere kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se underkapittel 3.3).

2.2 Tilskuddsberegning

Når en regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingene, vil ingen av driftsgranskingsbrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert i bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene reflekterer de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

2.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og

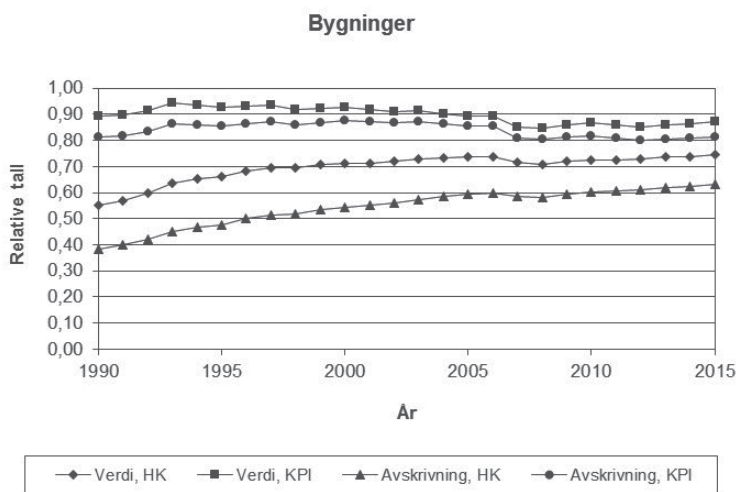
praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid. Det regnes med en forventet levetid på 15 år for maskiner og biler, 20 år for grøfter og faste vanningsanlegg og 30 år for driftsbygninger.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldoprinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

2.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figur 2.1 er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.

Figur 2.1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi, som er nasjonalregnskapets prinsipp, er satt til 1,00. I totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). For bygninger gir det verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelses-prinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historisk kostnad. For bygninger, som har lang levetid, betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60–75 prosent av gjenanskaffelsesverdien mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivningsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

2.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringene ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i driftsgranskingene og referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldoprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygger en driftsbygning med inventar til 5 mill. kr i år 2000. En annen bedrift bygger eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen vil byggekostnaden ha økt med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 vil være nesten 80 000 kr høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det føres lineær avskrivning. Dersom avskrivningen gjøres etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivningssats for bygning og inventar er 6 prosent, blir forskjellen om lag 145 000 kr.

Tabell 2.1 Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i år 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis år 2000 og år 2010. Kr per foretak

	Bygd i år 2000	Bygd i år 2010	Differanse
Lineær avskrivning i år 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i år 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndele foretakene etter størrelse. I tabell 2.2 er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 12 med 15 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 14 med 65 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomsfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 2.2 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er derfor mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 2.2 Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomsfang. Regnskapsåret 2016

	Referansebruksnummer			
	12	1	13	14
Antall årskyr	15	29	46	65
Sum avskrivninger, kr	112 091	233 648	410 092	580 456
Sum kostnader, kr	889 216	1 653 308	2 638 018	3 840 387
Sum arbeidstimer	3206	3714	4354	5183
Avskrivninger, kr per årsku	7 423	8 141	8 857	8 930
Sum kostnader, kr per årsku	58 888	57 607	56 977	59 083
Kostnader inkl. familiens arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kr per årsku	93 756	79 887	74 441	74 152
Sum arbeidstimer per årsku	212	129	94	80
Vederlag til arbeid og egenkapital, kr	489 648	704 335	930 536	1 294 910
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kr	281 784	349 892	394 313	460 951

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per bås plass med økende driftsomsfang. Avskrivninger per årsku i tabell 2.2 illustrerer forskjeller i investeringstidspunkt mellom referansebrukene.

Kostnader inkludert verdsetting av familiens arbeid til 183 kr per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku.

Referansebruket med 15 årskyr har da en total kostnad per årsku som er om lag 26 prosent høyere enn referansebruket med 65 årskyr.

2.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

2.7 Leid arbeid/arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

3 Fra driftsgranskingsbruk til referansebruk

3.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskningene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskningene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

3.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1 845 timer i et årsverk.

3.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og poteter

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebruk 7 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 3.1 Beregnet normalårsavling for poteter på referansebruk 7 i 2016. Kg per daa

Referansebruk nr.	Område	2016
7	Landet	2 455

I tabell 3.2 er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2016 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2007–2016, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert. Dette referansebruket har delvis hatt svært lave beregnede avlingstall flere år i 10-årsperioden og i enkelte år mangler det salgsavling for kornarealer. Årsaken kan i begge tilfeller være at kornavling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Det kan bli feil å normalisere opp eller ned solgt kornavling samtidig som referansebruket kan ha brukt en del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Tabell 3.2 Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2016 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Referansebruk	Bygg	Havre	Hvete
	2016	2016	2016
1	327		
2	416	428	459
5	381	434	478
6	375	403	418
7	486	424	498
8	385		
10	459		427
13	312		
14	429	419 ¹	
15	339	339 ¹	331
20	379		
22	412	420	444
23	457	451	469
24	380	319	

1) Gjennomsnitt over de siste 8 år

3.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjons-inntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Året 2016 var et relativt bra fruktår i de fleste fruktdistriktene i Norge. Epleavlingene var gode, og de lå 28 prosent over middelet for de ti siste årene. 2016 var det nest beste avlingsåret for epler i perioden. Det blir dyrket lite pærer i Norge, og mye av arealet har unge trær med lavt avlingsnivå. Pæreavlingene lå 16 prosent under gjennomsnittet for siste tiåret. Moreller lå 14 prosent over middelet for siste tiåret mens plommer lå 4 prosent under. Epleavlingene lå på 1 344 kg per dekar i snitt. Pæreavlingene lå på

531 kg per dekar, avlingene av plommer på 377 kg per dekar og avlingene av moreller på 437 kg per dekar.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

3.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeøkning på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

4 Volumframregning på referansebrukene

4.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2017 og 2018, har det vanligvis blitt gjort separate volumframregninger fra regnskapsåret. Budsjettnemnda har i år valgt å ikke inkludere volumframregning i referansebruksberegningene. Det vil si at regnskapsresultatene for 2016 er bare regnet fram til 2017 og 2018 med endringer i priser på inntekter og kostnader, og endringer i tilskudd.

Metoden en har benyttet tidligere år er å beregne trender på den historiske volumutviklingen og regne med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomsfang/bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk.

Volumframregningene fra regnskapsåret har tidligere blitt gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene har så blitt brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon.

4.2 Skift i volumutviklingen

Et problem med å bruke historiske volumtrender er at metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i volumutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2009–2016 kan gi et dårlig bilde av volumutviklingen i perioden 2016–2018, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

Skift i volumutviklingen har ofte sammenheng med skift i markedet. I noen produksjoner er det satt inn tiltak for å begrense produksjonen (egg, flere kjøttslag og melk) og det gjør metoden med å regne på historiske volumtrender mindre egnet enn den ellers ville vært.

4.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene

I tabell 4.1 er resultater for volumframregningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre. Resultatene er altså ikke regnet inn i årets referansebruksberegninger.

Tabell 4.1 Volumendringer, i 2016-priser og 1845 timer per årsverk

Referanse- bruk	Trend (årlig endring, 2016-priser)						Per årsverk
	Plante- prod., kr/bruk	Husdyr- prod., kr/bruk	Direkte tilskudd, kr/bruk	Kostnader ekskl. kapital, kr/bruk	Arbeids- forbruk, timer/bruk	Innt. – kostn. (ekskl. avskr.) + tilskudd, kr/bruk	Med effekt av endret arb.forbruk, kr/årsverk
1 Melk og storfeslakt	900	41 200	18 400	36 600	-1	23 800	11 900
2 Korn	4 700	100	2 800	11 700	-5	-4 100	-8 700
3 Sau	200	3 200	12 100	9 000	-14	6 600	6 600
5 Korn/svin	6 000	34 600	3 300	4 700	-45	39 300	31 700

Referansebrukene vil fortsatt være like godt egnet og anvendelig til det som er hovedformålet med beregningene; å vise utslag av endringer i jordbruksavtale-sammenheng. Samtidig mener Budsjettnemnda det riktige vil være å ta hensyn til volumendringer som faktisk skjer i en framregningsperiode. Derfor vil en framover arbeide videre for å finne en sikrere metode for å gjøre dette.

5 Priser på enkelte poster på referansebrukene

5.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2016 er lik den beregnede budsjettprisen for 2017 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2016/2017. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2017 lik budsjettprisen for 2018 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2018 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2017. Her i referansebrukspublikasjonen som utgis etter jordbruksoppgjøret, blir prisendringer som er bestemt i jordbruksoppgjøret 2018, lagt inn i tabell 8.14 som viser fullt utslag (helårsvirkning) av jordbruksoppgjøret.

5.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper og med eventuelle målprisendringer fastsatt i årets jordbruksoppgjør.

5.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2016 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket.

Framregningen fra 2016 blir gjort på grunnlag av utviklingen i totalalkylens melkepris. I totalalkylen føres etterbetalingen på det året den er opptjent. Det betyr at etterbetalinger som ble utbetalt til melkeprodusentene for eksempel i 2017, i totalalkylen er ført som etterbetaling i 2016 (opptjeningsåret). Det ble fra og med beregningene i 2011 vedtatt å korrigere for denne ulike periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av melkeprisen i referansebruksberegningene.

Tabellen nedenfor viser melkeprisen og den ulike periodiseringen av etter-betalingene i de to beregningssystemene for årene 2012–2018.

Tabell 5.1 Melkepris og periodisering av etterbetaling. Kr per liter

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Melkepris i totalkalkylen	4,75	4,80	5,20	5,55	5,65	5,59	5,57
Herav etterbetaling	0,26	0,26	0,43	0,59	0,66	0,57	0,50
Melkepris referansebruk nr. 1	4,85	4,76	4,98	5,33	5,51	5,61	5,57
Herav etterbetaling	0,42	0,26	0,26	0,43	0,59	0,66	0,57

Tabellene under viser framregningen av melkeprisen på referansebruk nr. 1 i årets beregninger.

Tabell 5.2 Melkeprisen på referansebruk nr. 1 i 2016 og 2017. Kr per liter

	2016	Utvikling fra 2016 til 2017	2017
Melkepris referansebruk nr. 1	5,51		
+endring melkepris, totalkalkylen		- 0,06	
- endring i etterbetaling, totalkalkylen		- 0,09	
+endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,07	
=korrigert utvikling fra 2016 til 2017		= 0,10	
Melkepris referansebruk nr. 1			5,61

Tabell 5.3 Melkeprisen på referansebruk nr. 1 i 2017 og 2018. Kr per liter

	2017	Utvikling fra 2017 til 2018	2018
Melkepris referansebruk nr. 1	5,61		
+endring melkepris, totalkalkylen		- 0,02	
- endring i etterbetaling, totalkalkylen		- 0,07	
+endring i etterbetaling, driftsgranskingene		- 0,09	
=korrigert utvikling fra 2017 til 2018		= - 0,04	
Melkepris referansebruk nr. 1			5,57

Pristillegget til produsent for økologisk produsert melk ble økt med 10 øre per liter fra 1. juli 2016. Dette er tatt hensyn til i framregningen av melkeprisen fra 2016 til 2017 på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» i årets referansebruksberegninger.

5.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalkalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

5.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

5.6 Annet

På samme måte som i totalkalkylen, er det i framregningen brukt KPI fra SSB på 1,8 prosent fra 2016 til 2017 og et anslag for KPI fra «Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene» på 2,0 prosent fra 2017 til 2018. I relative tall blir dette:

2016 = 100,0   2017 = 101,8   2018 = 103,9

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

6 Tilskudd

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

Tilskuddssatsene etter jordbruksoppgjøret 2018 er tatt med, selv om de fleste resultatallene som presenteres senere, er før oppgjør.

6.1 Pristilskudd

6.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 6.1 Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2016	2017	2018	2019
Geitemelk	336,00	336,00	336,00	336,00
Sauerkjøtt	381,00	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00	515,00

6.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabell 6.2.

Tabell 6.2 Sats for distriktstilskudd melk. Øre per liter

Sone	2016	2017	2018	2019
A ¹	0	0	0	0
B	12	12	12	12
C	31	31	31	37
D	44	44	47	53
E	54	54	54	60
F	67	67	67	69
G	92	92	95	97
H	113	113	116	118
I	171	171	174	176
J	180	180	183	185

1) Omfatter landet utenom sonene B-J

6.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabell 6.3.

Tabell 6.3 Sats for distriktstilskudd for kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2016	2017	2018	2019
1	0	0	0	0
2	455	455	495	525
3	735	735	775	805
4	1 130	1 130	1 170	1 180
5	1 190	1 190	1 230	1 240

Tabell 6.4 Sats for distriktstilskudd for kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2016	2017	2018	2019
1	0	0	0	0
2	455	455	495	525
3	735	735	775	805
4	1 330	1 330	1 370	1 390
5	1 380	1 380	1 420	1 440

Tabell 6.5 Satser for distriktstilskudd for kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2016	2017	2018	2019
1	0	0	0	0
2	0	0	0	0
3	0	0	0	0
4	510	510	510	510
5	540	540	540	540
Vestlandet og Agder ¹	110	110	110	110

1) Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Aust-Agder og Vest-Agder

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble satsene for Vestlandet og Nord-Norge beholdt uendret på henholdsvis 45 øre og 120 øre per kg mens distriktstilskudd til egg i Trøndelag ble avvirket. Ved jordbruksoppkjøret i 2016 ble satsen for Vestlandet redusert med 20 øre til 25 øre per kg og satsen for Nord-Norge redusert med 45 øre til 75 øre per kg. Både ved jordbruksoppkjøret i 2017 og ved årets jordbruksoppgjør ble begge satsene beholdt uendret. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

6.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt

Ved jordbruksoppkjøret i 2013 ble det etablert et nytt kvalitetstilskudd for alt storfeslakt med kvalitet O og bedre, med unntak av slaktekategorien «Ku». Det nye tilskuddet blir utbetalt til produsent via slakteriene for slakt levert fra og med januar 2014. Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble tilskuddssatsen økt med 30 øre per kg. Ved jordbruksoppkjøret i 2016 ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 1,0 kr per kg samtidig som satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 3,0 kr per kg. Ved jordbruksoppkjøret i 2017 ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 50 øre per kg og satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 50 øre per kg. Samtidig ble det, i tillegg til gjeldende krav om kvalitetsklasse for kjøttfylde, innført et kvalitetskrav om fettklasse 4- eller lavere for slakt levert fra og med 1. januar 2018. Ved årets jordbruksoppgjør ble tilskuddssatsene beholdt uendret samtidig som slaktekategorien «Okse» ble fjernet fra tilskuddsgrunnet av hensyn til WTO-forpliktelsene for utforming av blå støtte.

Tabell 6.6 Satser for kvalitetstilskudd storfekjøtt. Kr per kg

	2016	2017	2018 ²	2019 ^{2,3}
Storfeslakt ^{1,3} , kvalitet O+ og bedre	4,00	7,00	7,50	7,50
Storfeslakt ^{1,3} , kvalitet O	4,00	3,00	2,50	2,50

1) Med unntak av slaktekategori «Ku» utenom «Ung ku»

2) For slakt levert fra og med 2018 er det, i tillegg til kravet om kvalitetsklasse for kjøttfylde, innført et kvalitetskrav om fettklasse 4- eller lavere

3) For slakt levert fra og med 2019 er slaktekategori «Okse» fjernet fra tilskuddsgrunnet

6.1.5 Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt

Tilskudd for lammeslakt ble etablert for slakt av kvalitet O eller bedre. Tilskuddet ble tidligere utbetalt som et produksjonstilskudd etter søknad, med grunnlag i antall dyr solgt til slakteri foregående år. Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble tilskudd til lammeslakt endret fra å være et produksjonstilskudd til å bli utbetalt til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri. I omleggingsåret 2016 ble lammeslakttilskuddet utbetalt med halv sats som et produksjonstilskudd med grunnlag i antall lam levert til slakt i kalenderåret 2015, og halv sats via slakteri til produsent for lam levert til slakt i kalenderåret 2016. I 2017 ble hele tilskuddssatsen utbetalt til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri. Omleggingen av tilskuddsforvaltningen omfattet også tilskuddet til kjeslakt og tillegget for økologiske lammeslakt. Ved jordbruksoppkjøret i 2017 ble kravet om kvalitetsklasse for kjøttfylde hevet til O+ for lammeslakt levert fra og med 1. juli 2017. Ved årets jordbruksoppkjør ble tilskuddssatsen for lammeslakt redusert med 50 kr per slakt.

Tabell 6.7 Sats, tilskudd for lammeslakt og kjeslakt. Kr per slakt

	2016 ¹	2017 ²	2017 ^{3,4}	2018	2019
Lammeslakt, kvalitet O (O+) ⁴ og bedre	250	500	532	500	450
Tillegg økologiske lammesl., kval. O (O+) ⁴ og bedre	20	40	40	40	40
Kjeslakt med slaktevekt over 3,5 kg	150	300	300	300	300

1) I 2016 ble det, i tillegg til satsene her, utbetalt satser som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015, jf. kapittel 6.3 tabellene 6.9 og 6.10

2) Satser fra og med 1. januar 2017 til og med 30. juni 2017 og med krav om kvalitetsklasse O

3) Satser fra og med 1. juli 2017 til og med 31. desember 2017 og med krav om kvalitetsklasse O+

4) Fra og med 1. juli 2017 er kravet til kvalitetsklasse for kjøttfylde O+

6.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon og til foretak med spesialisert kjøttfeproduksjon. Foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent kjøttferase) i spesialisert kjøttfeproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner.

Tabell 6.8 Driftstilskudd per foretak. Kr per foretak per år og kr per dyr per år

	2016	2017	2018	2019 ¹
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>				
Sør-Norge ²	124 770	132 050		
Sør-Norge Jæren	117 770	125 050		
Nord-Norge	132 770	140 050		
AK-sone 2			135 050	135 050
AK-sone 1, 3 og 4			144 050	144 050
AK-sone 5			156 050	161 050
AK-sone 6 og 7			164 050	169 050
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	132 770	140 050	164 050	179 050
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>				
Sør-Norge ² , kr per ku	24 954	26 410		
Sør-Norge Jæren, kr per ku	23 554	25 010		
Nord-Norge, kr per ku	26 554	28 010		
AK-sone 2			27 010	27 010
AK-sone 1, 3 og 4			28 810	28 810
AK-sone 5			31 210	32 210
AK-sone 6 og 7			32 810	33 810
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kr per geit</i>	4 918	5 187	6 076	6 632
<i>Spesialisert kjøttfeproduksjon</i>				
40 ammekyr eller flere	114 000	121 280		
40 ammekyr eller flere, AK-sone 1-4			131 280	131 280
40 ammekyr eller flere, AK-sone 5-7			145 280	161 280
6-39 ammekyr, kr per ammeku ³	2 850	3 032		
6-39 ammekyr, kr per ammeku ³ , AK-sone 1-4			3 282	3 282
6-39 ammekyr, kr per ammeku ³ , AK-sone 5-7			3 632	4 032

1) Foreløpige satser

2) Unntatt Jæren

3) Regnet fra første ammeku

I referansebruksberegningene er ordningen med differensierte satser regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk fra de ulike områdene som inngår i det enkelte referansebruk.

6.3 Tilskudd til husdyr

Tilskudd til husdyr er avgrenset til maksimalt 560 000 kr per søker for 2016, 2017 og 2018. Ved årets jordbruksoppgjør ble beløpsavgrensingen beholdt uendret på 560 000 kr per søker for 2019. Fra og med 2014 er tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som en egen produksjonstilskuddsordning som ikke lenger skal omfattes av maksimalbeløpsavgrensingen for tilskudd til husdyr.

Tilskudd til husdyr ble til og med i 2017 utbetalt to ganger i året etter søknad 20.01. og 20.08. Ved søknad 20.08. kom utbetalingene først i februar året etter. Tilskudd til husdyr etter jordbruksoppgjøret 2016/2017 ble derfor først utbetalt i 2017 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.16 mens endringene i tilskudd til husdyr med virkning for

tellingen per 31.12.16 ble utbetalt andre halvår 2017. I denne publikasjonen er ingen endringer som følge av jordbruksoppjøret 2018 innarbeidet i resultatene for 2018. I stedet er helårsutslaget av endringer som følge av årets jordbruksoppgjør, presentert i tabell 8.14.

Fra mai 2017 trådte et nytt produksjonstilskuddssystem i kraft. I det nye produksjonstilskuddssystemet er det to søknadsfrister og to telledatoer per år. Søknadsfristene er 15. mars (med telledato 1. mars) og 15. oktober (med telledato 1. oktober), med unntak av i overgangsåret 2017. I overgangsåret 2017 var første søknadsfrist 15. mai, med telledato 1. mai, og andre søknadsfrist 29. oktober, med telledato 1. oktober. I det nye produksjonstilskuddssystemet vil det bare være én utbetaling i året, i februar året etter de to søknadsomgangene. Første utbetaling etter det nye produksjonstilskuddssystemet var i februar 2018.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for årene 2016–2018 og foreløpige satser for 2019.

Tabell 6.9 Tilskudd til husdyr 2016, 2017, 2018 og 2019¹

Dyreslag	Sats, kr per dyr per år				
	Intervall	2016	2017	2018	2019 ¹
Melkeku	1–16	3 948	4 168	4 168	
	17–25	2 032	2 022	2 022	
	26–50	980	976	976	
	1–14				4 168
	15–30				2 562
	31–50				1 100
	>50	784	780	780	770
Storfe	Alle dyr	784	780	780	770
Melkegeit	1–125	1 470	1 462	1 462	1 462
	>125	540	538	538	538
Ammeku	1–50	3 900	3 880	3 880	3 880
	>50	784	780	780	770
Sau ² og ammegeit, over 1 år per 1. januar	1–100	1 009	1 044		
	>100	245	244		
Sau ² , lam og ammegeit, født året før eller tidligere	1–126			868	868
	>126			194	194
Lammeslakt ³	Kvalitet O og bedre	245 ^{3,4}	0 ⁵	0 ⁵	0 ⁵
	Over 3,5 kg	147 ^{3,4}	0 ⁵	0 ⁵	0 ⁵
Kjeslakt ³					
Avlsgris Sør-Norge ⁶	1–35	682	498	498	498
Avlsgris Jæren	1–35	534	350	350	350
Avlsgris Nord-Norge	1–35	962	776	776	776
Slaktegris ⁶	1–1 400 ⁷	18	14	14	14
Slaktegris Jæren	1–1 400 ⁷	14	10	10	10
Verpehøner Sør-Norge	1–5 000	10	10	10	10
Verpehøner Nord-Norge	1–1 000	24	24	24	24
Verpehøner Nord-Norge	1 001–5 000	10	10	10	10

1) Foreløpige satser

2) Sau uavhengig av driftsform (inklusive også utegangersau) fra og med 2015

3) Fra og med 2014 til og med 2016 er tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som egen ordning innenfor produksjonstilskuddene og skal da heller ikke lenger omfattes av maksimalbeløpsbegrensningen for tilskudd til husdyr

4) I 2016 ble satsen her utbetalt som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015. I tillegg ble det utbetalt en sats til produsent via slakteri med grunnlag i dyr levert til slakt i 2016, jf. kapittel 6.1.5 tabell 6.7

5) Fra og med 2017 utbetales hele tilskuddet til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri, jf. kapittel 6.1.5 tabell 6.7

6) Unntatt Jæren

7) Dyretallet overstiger begrensninger i WTO-avtalen (blå boks). Tilskuddsberettiget dyretall utgjør 91,19 % i intervallet i 2016 og 89,67 % i intervallet i 2017

Ved årets jordbruksoppgjør ble det innført et eget husdyrtilskudd for små og mellomstore melkebruk. Foretaket må ha seks melkekyr for å være tilskuddsberettiget. Fra og med seks melkekyr gis det et tilskudd på 1 400 kr per melkeku (regnet fra første melkeku) opp til og med 23 melkekyr. Maksimalt tilskudd blir da 32 200 kr per foretak.

Deretter (for melkebruk med flere enn 23 melkekyr) reduseres beregnet tilskudd med 1 150 kr per melkeku slik at tilskuddet blir null for foretak med 51 eller flere melkekyr.

De fastsatte satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabell 6.10. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for tilskudd til husdyr som er oppgitt i tabell 6.9.

Tabell 6.10 Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2016, 2017, 2018 og 2019¹. Kr per dyr per år

	2016	2017	2018	2019 ¹
Dyreslag				
Melkeku	2 800	3 000	3 000	3 200
Ammeku	2 000	2 200	2 200	2 200
Andre storfe	600	700	700	700
Melkegeit og ammegeit	200	250	250	250
Sau over 1 år per 1. januar	450	500		
Sau/lam født året før eller tidligere			397	397
Lammeslakt ^{2,3}	20 ²	0 ³	0 ³	0 ³
Avlsgris	402	502	502	502
Slaktegris	260	300	300	300

1) Foreløpige satser

- 2) I 2016 ble satsen her utbetalt som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015. I tillegg ble det utbetalt en tilsvarende sats til produsent via slakteri med grunnlag i dyr levert til slakt i 2016, jf. kapittel 6.1.5 tabell 6.7
- 3) Fra og med 2017 utbetales hele tilskuddet til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri, jf. kapittel 6.1.5 tabell 6.7

6.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 1.1.1996.

Ved jordbruksoppkjøret i 2014 ble maksimalbeløpet hevet til 73 500 kr og satsene per dyr økt med 2,1 prosent. For melkeku og melkegeit/melkesau ble det imidlertid samtidig gjort en justering av satsene slik at struktur differensieringen ble fjernet. Dette resulterte i en reduksjon av satsen for de første 8 melkekyrne og de første 40 melkegeitene/melkesauene per foretak. Ved oppkjøret i 2014 ble dessuten utgangersau tatt inn i refusjonsordningen og likestilt med sau i tradisjonell drift.

Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble maksimalbeløpet hevet til 74 200 kr og satsene per dyr økt med 1,0 prosent.

Ved jordbruksoppkjørene i 2016 og 2017 ble maksimalbeløpet og satsene per dyr videreført uendret.

Ved årets jordbruksoppgjør ble maksimalbeløpet hevet til 78 700 kr og satsene per dyr økt med 6,0 prosent.

6.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom mv.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppgjøret i 2015 ble maksimal dagsats for tilskuddsordningen videreført uendret. Ved jordbruksoppgjøret i 2016 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 500 til 1 530 kr. Ved jordbruksoppgjøret i 2017 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 530 til 1 555 kr. Ved årets jordbruksoppgjør ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 555 til 1 670 kr.

6.6 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2016, 2017, 2018 og 2019 er vist i tabellene 6.11–6.14.

Tabell 6.11 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2016.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	185						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	Alt areal	75	0	110	210	240	286	
Korn	Alt areal	127	192	227				
Potet	Alt areal	80				930		
Grønnsaker	Alt areal	550				1 550		
Frukt	Alt areal	700			1 450			
Bær	Alt areal	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 275						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25						
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250						

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 185 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 685 kr per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk og som startet omleggingen senest i 2013. Omleggingstilskuddet ble avviklet for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 6.12 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2017.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	170						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	Alt areal	40	0	105	210	240	286	
Korn	Alt areal	140	205	240	227			
Potet	Alt areal	80				930		
Grønnsaker	Alt areal	550				1 550		
Frukt	Alt areal	700			1 450			
Bær	Alt areal	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	600						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 425						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25						

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 170 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 670 kr per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Tabell 6.13 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2018.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	155						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	Alt areal	0	85	105	240	270	316	
Korn	Alt areal	165	225	260	247			
Potet	Alt areal	80				930		
Grønnsaker	Alt areal	550				1 550		
Frukt	Alt areal	700			1 450			
Bær	Alt areal	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	325						
Poteter	Alt areal	600						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 500						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25						

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 155 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 655 kr per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

**Tabell 6.14 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2019¹.
Kr per dekar**

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5A ²	5B ³	6	7
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	162							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal	0	85	105	268	303	303	349	
Korn	Alt areal	198	258	293	247				
Potet	Alt areal	178					930		
Grønnsaker	Alt areal	750					1 750		
Frukt	Alt areal	1 200			1 950				
Bær	Alt areal	1 300			1 750				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	375							
Poteter	Alt areal	700							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 600							
Grønngjødsling	Alt areal	500 ⁴							
Annet økologisk areal	Alt areal ⁵	25							

1) Foreløpige satser

2) Sone 5A: Omfatter sone 5 for arealtilskudd, unntatt områdene som inngår i sone 5B

3) Sone 5B Vestlandet: Omfatter Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland og arealene som har sone 5 i Rogaland

4) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 162 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 662 kr per dekar

5) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

6.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd) gis til dyr som i løpet av beitesesongen går minst 5 uker på utmarksbeite og som da har hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket fra beiting av utmark.

Tilskudd til dyr på beite (beitetilskudd) omfatter alle beitedyr som i løpet av beitesesongen går minst 12 eller 16 uker på beite. Kravet til antall uker er avhengig av i hvilken arealsone søkeren har driftssenter. Dette beitetilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeite, innmarksbeite, overflatedyrket og fulldyrket jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstillende minimumskravene til antall uker på beite.

**Tabell 6.15 Satser for tilskudd til dyr på beite for 2016, 2017, 2018 og 2019¹.
Kr per dyr per år**

Dyreslag	Intervall	AK-soner	Minimum antall uker på beite	2016	2017	2018	2019 ¹
Utmarksbeitetilskudd:							
Kyr, storfe og hester	Alle dyr	Alle	5	392	428	628	678
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	5	140	150	185	195
Beitetilskudd:							
Kyr, storfe, hester og hjort	Alle dyr	1–4	16	434	428	350	370
Kyr, storfe, hester og hjort	Alle dyr	5–7	12	434	428	350	370
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1–4	16	58	57	40	40
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5–7	12	58	57	40	40

1) Foreløpige satser

6.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Dette generelle bunnfradraget er 6 000 kr per foretak per år i alle de tre beregningsårene 2016, 2017 og 2018. Ved årets jordbruksoppgjør ble fradraget videreført uendret.

7 Framregningsgrunnlag

7.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalkalkylen. Det er noen få unntak. Korn regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er, blir forklart i underkapittel 7.2. Leid arbeid er ikke en egen post i totalkalkylen fordi «vederlag til arbeid og egenkapital» skal gi avkastning til alt arbeid. Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 6.

I tabell 7.1 er framregningsgrunnlaget vist i tre kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2016 til 2017, fra 2017 til 2018 før oppgjør og den siste kolonnen viser hvordan effekten av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i underkapitlene 7.2–7.4.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

Tabell 7.1 Framregningssatser fra 2016 til 2017, fra 2017 til 2018 og framregningsgrunnlag for å vise helårsvirkningen av jordbruksoppjøret 2018

	Endring i totalkalkylen fra 2016 til 2017 ¹	Endring i totalkalkylen fra 2017 til 2018 ¹	Framregnings- grunnlag for å regne effekt av jordbruks- oppjøret 2018 (i forhold til 2018)
INNTEKTER			
Bygg	+ 7 øre/kg *	0 øre/kg *	+ 8 øre/kg
Havre	+ 2 øre/kg *	0 øre/kg *	+ 8 øre/kg
Hvete	+ 7 øre/kg *	0 øre/kg *	+ 9 øre/kg
Annet korn	102,7 % *	99,1 % *	103,3 %
Erter	99,0 %	100,1 %	102,9 %
Oljefrø	98,1 % *	100,0 % *	100,0 %
Poteter	+ 8 øre/kg *	+ 6 øre/kg *	+ 25 øre/kg
Grovfôr	110,2 %	100,0 %	101,6 %
Grasfrø	103,7 %	108,4 %	101,6 %
Frukt og bær	100,5 % *	98,1 % *	103,0 %
Andre planteprodukter	104,5 %	100,3 %	103,0 %
Sum planteprodukter			
Storfe, melk	+ 10 øre/liter	- 4 øre/liter	+ 3 øre/liter
Storfe, økologisk melk	+ 15 øre/liter	- 4 øre/liter	+ 3 øre/liter
Storfe, livdyr	101,7 %	100,1 %	101,0 %
Kuslakt	+ 90 øre/kg	+ 7 øre/kg	101,0 %
Annet storfeslakt	+ 90 øre/kg	+ 7 øre/kg	101,0 %
Økologisk storfeslakt	+ 90 øre/kg	+ 7 øre/kg	101,0 %
Geit, melk	+ 10 øre/liter	- 4 øre/liter	+ 3 øre/liter
Geit, livdyr og slakt	97,2 %	99,5 %	101,0 %
Slaktegris	- 147 øre/kg	- 27 øre/kg	0 øre/kg
Purker og råner, livdyr/slakt	94,7 %	99,0 %	100,0 %
Smågris	94,7 %	99,0 %	100,0 %
Sau, livdyr og slakt	84,1 %	98,5 %	100,0 %
Sau, ull	- 120 øre/kg	- 33 øre/kg	0 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 64 øre/kg	+ 18 øre/kg	101,0 %
Fjørfekjøtt	97,9 %	99,6 %	100,0 %
Andre inntekter husdyrhold	97,2 %	99,5 %	101,6 %
Sum husdyrprodukter			
Leieinntekter (maskindel)	101,8 %	102,0 %	100,0 %
Andre inntekter	101,8 %	102,0 %	100,0 %
Sum inntekter før tilskudd			
Tilskudd i alt			
INNTEKTER I ALT			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

KOSTNADER			
Såkorn	104,4 %	100,5 %	101,3 %
Settepoteter	104,1 %	100,8 %	105,3 %
Såvarer og planter	98,8 %	100,2 %	101,6 %
Handelsgjødsel	86,8 %	108,5 %	101,6 %
Kalk	101,0 %	101,6 %	101,6 %
Plantevernmidler	101,8 %	103,0 %	101,6 %
Konserveringsmidler	100,8 %	109,9 %	101,6 %
Kraftfôr	101,2 %	102,2 %	100,8 %
Annet innkjøpt fôr	101,2 %	102,2 %	101,6 %
Diverse til husdyrholdet	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Innkjøp av dyr	97,2 %	99,5 %	101,6 %
Andre forbruksartikler	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Sum variable kostnader			
Leid arbeid	102,0 S	103,0 S	101,6 %
Mask. og redskaper, vedl.h.	103,2 %	105,2 %	101,6 %
Traktorer, vedlikehold	103,2 %	105,2 %	101,6 %
Skurtresker, vedlikehold	103,2 %	105,2 %	101,6 %
Yrkesbil, vedlikehold	101,6 %	102,0 %	101,6 %
Driftsbygninger, vedlikehold	102,7 %	102,4 %	101,6 %
Jord, grøfter, vannanl., vedl.h	102,3 S	102,4 S	101,6 %
Drivstoff	116,9 %	110,0 %	101,6 %
Leie av dyr	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Leie av kvote	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Leie av maskiner	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Leie av bygninger	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Jordleie	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Forsikring	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Elektrisk kraft	105,9 %	101,4 %	101,6 %
Adm. og andre faste kostn.	101,8 %	102,0 %	101,6 %
Sum faste kostnader			
Avskrivning., mask. og redsk.	102,9 S	102,9 S	100,0 %
Avskrivninger, traktorer	102,5 S	102,9 S	100,0 %
Avskrivninger, skurtresker	102,9 S	103,2 S	100,0 %
Avskrivninger, yrkesbil	101,1 S	101,1 S	100,0 %
Avskrivning., driftsbygninger	104,5 S	104,4 S	100,0 %
Avskrivn., jord, veger, vann.	103,6 S	103,4 S	100,0 %
Avskrivning., kontormaskiner	102,3 S	102,3 S	100,0 %
Sum avskrivninger			
KOSTNADER I ALT			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

RESULTATREGNING			
Inntekter i alt			
–Kostnader i alt			
=Driftsoverskudd			
+Leid arbeid	102,0 S	103,0 S	101,6 %
–Jordbrukets andel av gjeldsrenter	98,4 %	103,9 %	115,0 %
–Jordbrukets andel av kår	101,8 %	102,0 %	100,0 %
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk			
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive volumfram- regninger fra regnskapsåret 2016			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

7.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for kapitalutstyret. Årgangsindeksene skal uttrykke prisendringen i kapitalsaldoen som avskrives. Det beregnes årgangsindekser for maskiner og redskaper (20 år), for traktor (20 år), for skurtresker (20 år), for yrkesbil (15 år) og for byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

For å illustrere begrepet årgangsindeks, har en i tabellen under brukt kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 7.2 Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Indeks	360,2	362,6	370,3	378,0	386,1	400,0	407,3	415,5
Årgangsindeks						375,42	383,87	392,86
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,023	1,046

Årgangsindeksen for 2016 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2012–2015 pluss halvparten av indeksen for det første året (2011) og halvparten av indeksen for det siste året (2016) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2017 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2012–2017 og for år 2018 på grunnlag av årene 2013–2018.

7.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2016 = 100,0 \quad 2017 = 102,0 \quad 2018 = 105,0$$

For 2018 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 3,0 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå brukte før lønnsoppgjørene 2018.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

7.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene reflekterer de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

8 Beregningsresultater

Resultater fra referansebruksberegningene 2016–2018 er presentert nedenfor.

8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteliggingen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 8.6–8.9 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 8.10–8.14.

I alle tre årene 2016, 2017 og 2018 er det generelle fradraget 63 500 kr og maksimalt fradrag 166 400 kr som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kr. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 67 100 kr forutsatt 38,0 prosent marginalsatt i 2016. I 2017 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag omtrent 64 100 kr forutsatt 37,7 prosent marginalsatt. I 2018 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag omtrent 61 300 kr forutsatt 37,6 prosent marginalsatt.

Tabellene 8.1 og 8.2 viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

Tabell 8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital. Framregning eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn. Kr per årsverk

	2016	2017	2018
1 Melk og storfeslakt, 29 årskyr. Landet	349 900	357 200	348 700
2 Korn, 386 dekar korn. Landet	199 300	210 100	168 800
3 Sau, 167 vinterfôra sauer. Landet	181 600	146 100	140 200
4 Melkeproduksjon geit, 133 årsgeiter. Landet	409 300	409 300	413 600
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 378 dekar korn. Landet	481 300	377 300	325 500
6 Egg og planteprodukter, 6 596 høner + 266 daa korn. Landet	380 700	425 400	400 900
7 Poteter og korn, 125 daa poteter + 432 daa korn. Landet	323 000	341 000	323 600
8 Storfeslakt/ammeku, 32 ammekyr. Landet	256 300	263 200	260 200
9 Frukt og bær, 52 dekar frukt og bær. Landet	324 700	325 900	333 600
10 Fjorfekjøtt og planteprodukter, 111 313 fjorfeslakt. Landet	353 500	271 400	197 800

Tabell 8.2 Vederlag til arbeid og egenkapital. Framregning eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn. Kr per årsverk

	2016	2017	2018
11 Økologisk melk og storfeslakt, 26 årskyr. Landet	325 100	332 500	329 200
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	281 800	289 000	291 600
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 46 årskyr. Landet	394 300	401 800	382 400
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 65 årskyr. Landet	461 000	467 500	440 900
15 Melk og storfeslakt, 33 årskyr. Østlandets flatbygder	373 300	374 000	336 500
16 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Østlandets andre bygder	346 500	352 400	342 400
17 Melk og storfeslakt, 36 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	406 300	417 600	386 400
18 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	325 100	332 500	324 600
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	319 600	325 300	316 700
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	366 300	373 800	349 800
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	361 000	368 900	361 900
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	44 200	51 200	11 800
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 851 dekar korn. Østlandet	408 500	424 500	379 900
24 Korn og svin, 331 dekar korn + 23 avlssvin. Trøndelag	431 100	347 200	298 800
25 Sau, 137 vinterfôra sauer. Vestlandet	140 000	114 900	112 200
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	225 000	191 200	184 900
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 291 v.fôra sauer. Landet	235 000	185 100	176 600

Tabell 8.3 Resultatregning for hvert referansebruk. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppjøret 2018 er regnet inn. Kr

1 Melk og storfeslakt, 29 årskyr. Landet

	332 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	2 272 348	2 312 333	2 344 380
– Kostnader i alt	1 653 308	1 682 742	1 734 013
= Driftsoverskudd	619 040	629 591	610 367
+ Leid arbeid	157 216	160 360	165 077
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	67 399	66 326	68 902
– Jordbrukets andel av kår	4 522	4 605	4 697
= Vederlag til arbeid og egenkapital	704 335	719 020	701 845
/ Antall årsverk	2,013	2,013	2,013
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	349 892	357 187	348 655
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

2 Korn, 386 dekar korn. Landet

	96 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	673 547	683 740	689 535
– Kostnader i alt	575 704	581 943	604 281
= Driftsoverskudd	97 843	101 797	85 254
+ Leid arbeid	10 998	11 218	11 548
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	22 462	22 104	22 963
– Jordbrukets andel av kår	3 513	3 577	3 649
= Vederlag til arbeid og egenkapital	82 866	87 334	70 190
/ Antall årsverk	0,416	0,416	0,416
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	199 332	210 080	168 840
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

3 Sau, 167 vinterfôra sauer. Landet

	118 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	809 438	775 541	788 097
– Kostnader i alt	636 641	647 486	668 578
= Driftsoverskudd	172 797	128 055	119 519
+ Leid arbeid	71 706	73 140	75 291
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	21 169	20 832	21 641
– Jordbrukets andel av kår	2 960	3 014	3 074
= Vederlag til arbeid og egenkapital	220 374	177 349	170 095
/ Antall årsverk	1,214	1,214	1,214
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	181 594	146 141	140 163
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

4 Melkeproduksjon geit, 133 årsgeiter. Landet

	20 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 579 433	1 596 062	1 631 325
– Kostnader i alt	995 695	1 016 191	1 047 046
= Driftsoverskudd	583 738	579 871	584 279
+ Leid arbeid	156 255	159 380	164 068
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	49 718	48 926	50 826
– Jordbrukets andel av kår	1 905	1 940	1 979
= Vederlag til arbeid og egenkapital	688 370	688 385	695 542
/ Antall årsverk	1,682	1,682	1,682
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	409 295	409 304	413 559
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

5 Svin og korn, 47 avlssvin og 378 dekar korn. Landet

	31 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	3 521 399	3 384 781	3 367 810
– Kostnader i alt	2 782 799	2 820 869	2 889 831
= Driftsoverskudd	738 600	563 912	477 979
+ Leid arbeid	144 597	147 489	151 827
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	87 170	85 782	89 113
– Jordbrukets andel av kår	6 401	6 518	6 648
= Vederlag til arbeid og egenkapital	789 626	619 101	534 045
/ Antall årsverk	1,641	1,641	1,641
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	481 288	377 351	325 508
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

6 Egg og planteprodukter, 6 596 verpehøner og 266 dekar korn. Landet

	15 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	2 921 354	3 011 927	3 040 002
– Kostnader i alt	2 449 581	2 484 839	2 545 307
= Driftsoverskudd	471 773	527 088	494 695
+ Leid arbeid	107 707	109 861	113 092
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	76 971	75 745	78 687
– Jordbrukets andel av kår	2 500	2 546	2 597
= Vederlag til arbeid og egenkapital	500 009	558 658	526 503
/ Antall årsverk	1,313	1,313	1,313
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	380 733	425 392	400 907
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

7 Poteter og korn, 125 dekar poteter og 432 dekar korn. Landet

	17 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 985 684	2 032 495	2 056 347
– Kostnader i alt	1 562 905	1 583 771	1 638 840
= Driftsoverskudd	422 779	448 724	417 507
+ Leid arbeid	148 251	151 216	155 664
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	37 883	37 280	38 728
– Jordbrukets andel av kår	6 042	6 153	6 275
= Vederlag til arbeid og egenkapital	527 105	556 507	528 168
/ Antall årsverk	1,632	1,632	1,632
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	322 985	341 001	323 637
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

8 Storfeslakt/ammeku, 32 ammekyr. Landet

	59 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 469 581	1 493 689	1 526 035
– Kostnader i alt	1 174 737	1 192 845	1 229 289
= Driftsoverskudd	294 844	300 844	296 746
+ Leid arbeid	88 492	90 262	92 917
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	57 896	56 974	59 187
– Jordbrukets andel av kår	5 601	5 704	5 817
= Vederlag til arbeid og egenkapital	319 839	328 428	324 659
/ Antall årsverk	1,248	1,248	1,248
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	256 344	263 227	260 207
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

9 Frukt og bær, 52 dekar frukt og bær. Landet

	26 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 020 837	1 031 558	1 059 497
– Kostnader i alt	590 214	602 948	621 732
= Driftsoverskudd	430 623	428 610	437 765
+ Leid arbeid	207 274	211 419	217 638
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	13 227	13 016	13 522
– Jordbrukets andel av kår	1 759	1 791	1 827
= Vederlag til arbeid og egenkapital	622 911	625 222	640 054
/ Antall årsverk	1,919	1,919	1,919
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	324 653	325 857	333 587
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 111 313 fjørfeslakt. Landet

	18 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	3 725 233	3 667 990	3 663 142
– Kostnader i alt	3 380 337	3 407 227	3 474 625
= Driftsoverskudd	344 896	260 763	188 517
+ Leid arbeid	90 283	92 089	94 797
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	80 605	79 321	82 402
– Jordbrukets andel av kår	5 127	5 221	5 325
= Vederlag til arbeid og egenkapital	349 447	268 310	195 587
/ Antall årsverk	0,989	0,989	0,989
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	353 470	271 399	197 839
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

11 Økologisk melk og storfeslakt, 26 årskyr. Landet

	21 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 924 004	1 968 776	2 001 785
– Kostnader i alt	1 435 351	1 470 409	1 514 305
= Driftsoverskudd	488 653	498 367	487 480
+ Leid arbeid	214 467	218 756	225 190
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	54 567	53 698	55 783
– Jordbrukets andel av kår	2 285	2 327	2 373
= Vederlag til arbeid og egenkapital	646 268	661 098	654 514
/ Antall årsverk	1,988	1,988	1,988
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	325 072	332 532	329 220
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

12 Melk (de 1/3 minste melkebrukene), 15 årskyr. Landet

	111 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 293 958	1 319 114	1 348 988
– Kostnader i alt	889 216	904 208	932 035
= Driftsoverskudd	404 742	414 906	416 953
+ Leid arbeid	105 493	107 603	110 768
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	17 850	17 566	18 248
– Jordbrukets andel av kår	2 737	2 787	2 843
= Vederlag til arbeid og egenkapital	489 648	502 156	506 630
/ Antall årsverk	1,738	1,738	1,738
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	281 784	288 982	291 557
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

13 Melk (de 1/3 største melkebrukene), 46 årskyr. Landet

	111 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	3 510 141	3 570 165	3 605 329
– Kostnader i alt	2 638 018	2 686 852	2 768 296
= Driftsoverskudd	872 123	883 313	837 033
+ Leid arbeid	211 881	216 119	222 475
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	147 024	144 683	150 302
– Jordbrukets andel av kår	6 444	6 562	6 693
= Vederlag til arbeid og egenkapital	930 536	948 187	902 513
/ Antall årsverk	2,360	2,360	2,360
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	394 313	401 793	382 438
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

14 Melk og storfeslakt, de 25 største melkebrukene, 65 årskyr. Landet

	25 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	5 052 297	5 133 210	5 174 624
– Kostnader i alt	3 840 387	3 911 930	4 028 759
= Driftsoverskudd	1 211 910	1 221 280	1 145 865
+ Leid arbeid	293 116	298 978	307 772
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	202 979	199 747	207 504
– Jordbrukets andel av kår	7 137	7 268	7 413
= Vederlag til arbeid og egenkapital	1 294 910	1 313 243	1 238 720
/ Antall årsverk	2,809	2,809	2,809
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	460 951	467 477	440 949
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

15 Melk og storfeslakt, 33 årskyr. Østlandets flatbygder

	25 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	2 642 972	2 675 505	2 656 712
– Kostnader i alt	2 021 888	2 058 617	2 119 629
= Driftsoverskudd	621 084	616 888	537 083
+ Leid arbeid	219 371	223 758	230 340
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	79 015	77 757	80 776
– Jordbrukets andel av kår	1 676	1 707	1 741
= Vederlag til arbeid og egenkapital	759 764	761 182	684 906
/ Antall årsverk	2,035	2,035	2,035
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	373 306	374 003	336 525
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

16 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Østlandets andre bygder

	40 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	2 187 787	2 225 911	2 254 332
– Kostnader i alt	1 650 317	1 681 358	1 733 519
= Driftsoverskudd	537 470	544 553	520 813
+ Leid arbeid	196 098	200 020	205 903
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	45 086	44 368	46 091
– Jordbrukets andel av kår	8 195	8 345	8 511
= Vederlag til arbeid og egenkapital	680 287	691 860	672 114
/ Antall årsverk	1,963	1,963	1,963
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	346 529	352 425	342 366
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

17 Melk og storfeslakt, 36 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren

	19 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	2 544 087	2 593 873	2 588 927
– Kostnader i alt	1 833 883	1 867 314	1 920 593
= Driftsoverskudd	710 204	726 559	668 334
+ Leid arbeid	148 491	151 461	155 916
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	100 532	98 931	102 773
– Jordbrukets andel av kår	5 193	5 288	5 394
= Vederlag til arbeid og egenkapital	752 970	773 801	716 083
/ Antall årsverk	1,853	1,853	1,853
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	406 326	417 567	386 421
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

18 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Agder/Rogaland, andre bygder

	35 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 991 984	2 027 545	2 054 673
– Kostnader i alt	1 477 399	1 503 049	1 547 724
= Driftsoverskudd	514 585	524 496	506 949
+ Leid arbeid	164 586	167 878	172 815
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	61 523	60 543	62 895
– Jordbrukets andel av kår	662	674	688
= Vederlag til arbeid og egenkapital	616 986	631 157	616 181
/ Antall årsverk	1,898	1,898	1,898
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	325 054	332 520	324 630
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet

	81 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	2 262 204	2 300 354	2 332 249
– Kostnader i alt	1 661 320	1 691 164	1 742 799
= Driftsoverskudd	600 884	609 190	589 450
+ Leid arbeid	137 412	140 160	144 283
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	61 421	60 443	62 790
– Jordbrukets andel av kår	4 279	4 358	4 444
= Vederlag til arbeid og egenkapital	672 596	684 549	666 499
/ Antall årsverk	2,105	2,105	2,105
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	319 583	325 262	316 686
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag

	70 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	2 354 905	2 395 833	2 397 993
– Kostnader i alt	1 668 418	1 697 765	1 749 946
= Driftsoverskudd	686 487	698 068	648 047
+ Leid arbeid	132 462	135 111	139 085
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	65 572	64 528	67 034
– Jordbrukets andel av kår	7 834	7 978	8 137
= Vederlag til arbeid og egenkapital	745 543	760 673	711 961
/ Antall årsverk	2,035	2,035	2,035
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	366 319	373 753	349 818
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge

	62 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	2 172 096	2 209 288	2 242 276
– Kostnader i alt	1 523 058	1 548 985	1 597 386
= Driftsoverskudd	649 038	660 303	644 890
+ Leid arbeid	159 405	162 593	167 375
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	84 360	83 017	86 241
– Jordbrukets andel av kår	1 329	1 353	1 380
= Vederlag til arbeid og egenkapital	722 754	738 526	724 644
/ Antall årsverk	2,002	2,002	2,002
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	360 986	368 863	361 930
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

22 Korn, < 400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet

	54 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	413 523	420 050	422 912
– Kostnader i alt	379 243	383 806	398 358
= Driftsoverskudd	34 280	36 244	24 554
+ Leid arbeid	524	534	550
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	17 863	17 579	18 261
– Jordbrukets andel av kår	3 020	3 075	3 137
= Vederlag til arbeid og egenkapital	13 921	16 124	3 706
/ Antall årsverk	0,315	0,315	0,315
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	44 207	51 203	11 769
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

23 Korn, de 20 største kornbrukene, 851 dekar korn. Østlandet

	20 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 540 520	1 563 773	1 576 882
– Kostnader i alt	1 222 911	1 235 252	1 282 848
= Driftsoverskudd	317 609	328 521	294 034
+ Leid arbeid	46 346	47 273	48 663
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	42 457	41 781	43 403
– Jordbrukets andel av kår	2 860	2 912	2 970
= Vederlag til arbeid og egenkapital	318 638	331 101	296 324
/ Antall årsverk	0,780	0,780	0,780
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	408 539	424 518	379 929
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

24 Korn og svin, 331 dekar korn og 23 avlssvin. Trøndelag

	29 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 813 101	1 750 368	1 743 440
– Kostnader i alt	1 414 520	1 432 809	1 471 661
= Driftsoverskudd	398 581	317 559	271 779
+ Leid arbeid	58 563	59 734	61 491
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	42 777	42 096	43 731
– Jordbrukets andel av kår	6 869	6 995	7 134
= Vederlag til arbeid og egenkapital	407 498	328 202	282 405
/ Antall årsverk	0,945	0,945	0,945
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	431 097	347 209	298 760
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

25 Sau, 137 vinterføra sauer. Vestlandet

	26 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	576 599	555 423	566 770
– Kostnader i alt	456 527	464 811	480 155
= Driftsoverskudd	120 072	90 612	86 615
+ Leid arbeid	51 525	52 556	54 101
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	12 216	12 021	12 488
– Jordbrukets andel av kår	1 855	1 889	1 927
= Vederlag til arbeid og egenkapital	157 526	129 258	126 301
/ Antall årsverk	1,125	1,125	1,125
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	139 998	114 875	112 247
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

26 Sau, 171 vinterføra sauer. Nord-Norge

	22 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	905 639	874 847	889 658
– Kostnader i alt	685 726	696 874	720 457
= Driftsoverskudd	219 913	177 973	169 201
+ Leid arbeid	68 403	69 771	71 823
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	19 278	18 971	19 708
– Jordbrukets andel av kår	673	685	699
= Vederlag til arbeid og egenkapital	268 365	228 088	220 617
/ Antall årsverk	1,193	1,193	1,193
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	224 958	191 196	184 933
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

27 Sau, de 25 største sauebrukene, 291 vinterføra sauer. Landet

	25 bruk		
	2016	2017	2018
Inntekter i alt	1 308 937	1 240 037	1 256 530
– Kostnader i alt	1 007 214	1 022 540	1 054 932
= Driftsoverskudd	301 723	217 497	201 598
+ Leid arbeid	130 321	132 927	136 837
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	44 570	43 860	45 564
– Jordbrukets andel av kår	5 670	5 774	5 889
= Vederlag til arbeid og egenkapital	381 804	300 790	286 982
/ Antall årsverk	1,625	1,625	1,625
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	234 966	185 109	176 612
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	–	–	–
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	–	–	–

Tabell 8.4 Utvikling i sum tilskudd. Kr per bruk

	Sum tilskudd 2016	Endring til 2017	Endring til 2018 ¹	Endring til 2019 ²	Endring 2017– 2018 ¹
1 Melk og storfeslakt, 29 årskyr. Landet	652 149	9 897	48 962	125 368	39 065
2 Korn, 386 dekar korn. Landet	168 661	-1 041	3 037	22 233	4 077
3 Sau, 167 vinterfôra sauer. Landet	490 214	4 232	19 487	32 388	15 255
4 Melkeproduksjon geit, 133 årsgeiter. Landet	885 581	6 344	44 600	79 551	38 255
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 378 dekar korn. Landet	290 723	-10 783	-5 957	18 337	4 826
6 Egg og planteprodukter, 6596 høner + 266 daa korn. Landet	287 508	-1 805	1 274	23 005	3 079
7 Poteter og korn, 125 daa poteter + 432 daa korn. Landet	272 575	-4 261	-2 582	34 970	1 679
8 Storfeslakt/ammeku, 32 ammekyr. Landet	611 526	8 294	38 694	78 658	30 400
9 Frukt og bær, 52 dekar frukt og bær. Landet	325 572	7 211	47 341	109 536	40 130
10 Fjølfekjøtt og planteprodukter, 111 313 fjølfevlakt. Landet	154 917	-750	1 286	17 157	2 036
11 Økologisk melk og storfeslakt, 26 årskyr. Landet	629 764	14 853	51 503	128 812	36 649
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	496 468	9 704	42 844	91 864	33 140
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 46 årskyr. Landet	842 572	10 216	57 449	133 470	47 233
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 65 årskyr. Landet	1 131 064	11 772	69 763	163 906	57 991
15 Melk og storfeslakt, 33 årskyr. Østlandets flatbygder	659 570	-4 031	-15 220	31 588	-11 188
16 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Østlandets andre bygder	679 827	9 643	44 424	123 481	34 781
17 Melk og storfeslakt, 36 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	457 180	11 903	15 567	54 138	3 664
18 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	564 760	9 560	42 310	118 383	32 750
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	634 420	10 403	49 719	137 801	39 315
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	621 270	7 906	17 921	78 361	10 015
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	798 402	8 989	48 016	114 449	39 027
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	95 487	-530	799	11 379	1 329
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 851 dekar korn. Østlandet	361 466	-1 755	7 762	47 688	9 517
24 Korn og svin, 331 dekar korn + 23 avlssvin. Trøndelag	221 036	-6 240	-3 612	15 369	2 628
25 Sau, 137 vinterfôra sauer. Vestlandet	383 579	4 467	17 665	36 624	13 197
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	587 538	3 799	20 835	36 529	17 036
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 291 v.fôra sauer. Landet	724 801	5 893	27 695	44 200	21 801

- 1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn
 2) Med 2019 menes fullt utslag av jordbruksoppgjøret 2018

Tabell 8.5 Utvikling i sum tilskudd. Kr per årsverk

	Sum tilskudd 2016	Endring til 2017	Endring til 2018 ¹	Endring til 2019 ²	Endring 2017– 2018 ¹
1 Melk og storfeslakt, 29 årskyr. Landet	323 967	4 917	24 323	62 279	19 406
2 Korn, 386 dekar korn. Landet	405 710	-2 504	7 305	53 482	9 808
3 Sau, 167 vinterfôra sauer. Landet	403 950	3 488	16 058	26 689	12 571
4 Melkeproduksjon geit, 133 årsgeiter. Landet	526 554	3 772	26 518	47 300	22 746
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 378 dekar korn. Landet	177 200	-6 572	-3 631	11 177	2 942
6 Egg og planteprodukter, 6596 høner + 266 daa korn. Landet	218 924	-1 374	970	17 517	2 344
7 Poteter og korn, 125 daa poteter + 432 daa korn. Landet	167 021	-2 611	-1 582	21 428	1 029
8 Storfeslakt/ammeku, 32 ammekyr. Landet	490 124	6 648	31 013	63 043	24 365
9 Frukt og bær, 52 dekar frukt og bær. Landet	169 684	3 758	24 673	57 089	20 915
10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 111 313 fjørfeslakt. Landet	156 701	-759	1 301	17 354	2 060
11 Økologisk melk og storfeslakt, 26 årskyr. Landet	316 771	7 471	25 906	64 792	18 435
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	285 709	5 584	24 656	52 866	19 072
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 46 årskyr. Landet	357 038	4 329	24 344	56 558	20 015
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 65 årskyr. Landet	402 626	4 191	24 834	58 346	20 643
15 Melk og storfeslakt, 33 årskyr. Østlandets flatbygder	324 076	-1 981	-7 478	15 521	-5 497
16 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Østlandets andre bygder	346 295	4 912	22 629	62 900	17 717
17 Melk og storfeslakt, 36 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	246 709	6 423	8 400	29 215	1 977
18 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	297 539	5 037	22 291	62 369	17 254
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	301 443	4 943	23 624	65 476	18 681
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	305 258	3 885	8 805	38 502	4 921
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	398 769	4 490	23 982	57 163	19 492
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	303 225	-1 682	2 537	36 135	4 219
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 851 dekar korn. Østlandet	463 450	-2 250	9 952	61 142	12 202
24 Korn og svin, 331 dekar korn + 23 avlssvin. Trøndelag	233 837	-6 602	-3 821	16 259	2 780
25 Sau, 137 vinterfôra sauer. Vestlandet	340 898	3 970	15 699	32 549	11 729
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	492 507	3 185	17 465	30 621	14 280
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 291 v.fôra sauer. Landet	446 050	3 627	17 044	27 201	13 417

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn

2) Med 2019 menes fullt utslag av jordbruksoppgjøret 2018

Tabell 8.6 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per bruk

			2016	2017	2018 ¹
1	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	65 700	63 600	59 400
2	Korn. 386 dekar korn	Landet	30 400	29 600	26 000
3	Sau. 167 vinterfôra sauer	Landet	44 500	35 500	32 600
4	Melkeproduksjon geit. 133 årsgeiter	Landet	65 600	62 300	60 000
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	61 700	48 600	41 600
6	Egg og planteprodukter. 6 596 høner + 266 dekar korn	Landet	52 700	54 500	49 800
7	Poteter og korn. 125 dekar poteter + 432 dekar korn	Landet	48 900	48 600	44 300
8	Storfeslakt/ammeku. 32 ammekyr	Landet	46 000	44 600	42 300
9	Frukt og bær. 52 dekar frukt og bær	Landet	54 000	51 400	49 900
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 111 313 fjørfeslakt	Landet	57 800	45 500	35 500

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn

Tabell 8.7 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per bruk

			2016	2017	2018 ¹
11	Økologisk melk og storfeslakt. 26 årskyr	Landet	57 300	55 500	52 300
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	60 800	59 200	56 800
13	Melk (de 1/3 største brukene). 46 årskyr	Landet	67 100	64 100	61 300
14	Melk (de 25 største brukene). 65 årskyr	Landet	67 100	64 100	61 300
15	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Østlandets flatbygder	67 100	64 100	55 300
16	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Østlandets a. bygder	65 900	63 600	58 800
17	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Agder og Rog., Jæren	59 200	57 500	51 800
18	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	61 600	59 700	55 700
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	65 000	62 700	58 500
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	67 100	64 100	60 700
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	66 000	63 900	60 000
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	15 700	15 800	10 300
23	Korn (de 20 største brukene). 851 daa korn	Østlandet	54 700	53 600	47 400
24	Korn og korn/svin. 331 daa + 23 avlssvin	Trøndelag	44 300	36 800	32 200
25	Sau. 137 vinterfôra sauer	Vestlandet	38 800	31 700	29 600
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	54 000	44 700	41 300
27	Sau (de 25 største brukene). 291 v.f.sauer	Landet	60 500	45 900	41 700

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn

De to tabellene ovenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2016–2018. Resultatene for 2018 er før virkningene i 2018 av årets jordbruksoppgjør er innarbeidet.

Beregningen tar utgangspunkt i registrert jordbruksfradrag i 2016. Fradraget er regnet om til skattbar jordbruksinntekt i 2016. Skattbar jordbruksinntekt er justert til normalisert avlingsnivå i basisåret og så regnet fram forholdsvis etter endringene i driftsoverskuddet det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år. Beregnet jordbruksfradrag er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 38,0 på alle bruk i regnskapsåret 2016, med skatteprosent 37,7 i 2017 og med skatteprosent 37,6 i 2018 (jf. Totalkalkylepublikasjonen 2018 underkapittel 6.2).

I tabellene 8.8 og 8.9 er de samme beregnede utslagene av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 8.8 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per årsverk

			2016	2017	2018 ¹
1	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	32 600	31 600	29 500
2	Korn. 386 dekar korn	Landet	73 000	71 100	62 700
3	Sau. 167 vinterfôra sauer	Landet	36 700	29 200	26 900
4	Melkeproduksjon geit. 133 årsgeiter	Landet	39 000	37 100	35 700
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 378 dekar korn	Landet	37 600	29 600	25 400
6	Egg og planteprodukter. 6 596 høner + 266 dekar korn	Landet	40 100	41 500	37 900
7	Poteter og korn. 125 dekar poteter + 432 dekar korn	Landet	29 900	29 800	27 100
8	Storfeslakt/ammeku. 32 ammekyr	Landet	36 900	35 700	33 900
9	Frukt og bær. 52 dekar frukt og bær	Landet	28 100	26 800	26 000
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 111 313 fjorfeslakt	Landet	58 500	46 000	35 900

1) Før utslaget av jordbruksoppjøret 2018 er regnet inn

Tabell 8.9 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per årsverk

			2016	2017	2018 ¹
11	Økologisk melk og storfeslakt. 26 årskyr	Landet	28 800	27 900	26 300
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	35 000	34 100	32 700
13	Melk (de 1/3 største brukene). 46 årskyr	Landet	28 400	27 200	26 000
14	Melk (de 25 største brukene). 65 årskyr	Landet	23 900	22 800	21 800
15	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Østlandets flatbygder	33 000	31 500	27 200
16	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Østlandets a. bygder	33 600	32 400	30 000
17	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Agder og Rog., Jæren	31 900	31 000	27 900
18	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	32 400	31 400	29 300
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	30 900	29 800	27 800
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	33 000	31 500	29 800
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	33 000	31 900	30 000
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	49 800	50 300	32 600
23	Korn (de 20 største brukene). 851 daa korn	Østlandet	70 200	68 700	60 800
24	Korn og korn/svin. 331 daa + 23 avlssvin	Trøndelag	46 800	38 900	34 100
25	Sau. 137 vinterfôra sauer	Vestlandet	34 500	28 200	26 300
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	45 300	37 400	34 700
27	Sau (de 25 største brukene). 291 v.f.sauer	Landet	37 200	28 200	25 700

1) Før utslaget av jordbruksoppjøret 2018 er regnet inn

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 8.10 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016. Resultatene før jordbruksoppjøret 2018. Kr per årsverk

	Årsverk	2016	2017	2018
1 Melk og storfeslakt, 29 årskyr. Landet	2,013	382 500	388 800	378 200
2 Korn, 386 dekar korn. Landet	0,416	272 400	281 200	231 500
3 Sau, 167 vinterfôra sauer. Landet	1,214	218 300	175 400	167 100
4 Melkeproduksjon geit, 133 årsgaier. Landet	1,682	448 300	446 400	449 200
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 378 dekar korn. Landet	1,641	518 900	407 000	350 900
6 Egg og planteprodukter, 6 596 høner + 266 daa korn. Landet	1,313	420 900	466 900	438 800
7 Poteter og korn, 125 daa poteter + 432 daa korn. Landet	1,632	352 900	370 800	350 800
8 Storfeslakt/ammeku, 32 ammekyr. Landet	1,248	293 200	298 900	294 100
9 Frukt og bær, 52 dekar frukt og bær. Landet	1,919	352 800	352 600	359 600
10 Fjølfekjøtt og planteprodukter, 111 313 fjølfe-slakt. Landet	0,989	412 000	317 400	233 700

Tabell 8.11 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016. Resultatene før jordbruksoppjøret 2018. Kr per årsverk

	Årsverk	2016	2017	2018
11 Økologisk melk og storfeslakt, 26 årskyr. Landet	1,988	353 900	360 500	355 500
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	1,738	316 800	323 000	324 300
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 46 årskyr. Landet	2,360	422 700	429 000	408 400
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 65 årskyr. Landet	2,809	484 800	490 300	462 800
15 Melk og storfeslakt, 33 årskyr. Østlandets flatbygder	2,035	406 300	405 500	363 700
16 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Østlandets andre bygder	1,963	380 100	384 800	372 300
17 Melk og storfeslakt, 36 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	1,853	438 300	448 600	414 400
18 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	1,898	357 500	363 900	354 000
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	2,105	350 500	355 100	344 500
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	2,035	399 300	405 200	379 600
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	2,002	393 900	400 800	391 900
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	0,315	94 000	101 500	44 400
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 851 dekar korn. Østlandet	0,780	478 700	493 200	440 700
24 Korn og svin, 331 dekar korn + 23 avlssvin. Trøndelag	0,945	477 900	386 100	332 800
25 Sau, 137 vinterfôra sauer. Vestlandet	1,125	174 500	143 000	138 600
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	1,193	270 200	228 600	219 600
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 291 v.fôra sauer. Landet	1,625	272 200	213 300	202 300

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

Tabell 8.12 Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016. Resultatene før jordbruksoppgjøret 2018. Kr per årsverk

	Vederlag i 2016	Endring fra 2016 til 2017	Endring fra 2017 til 2018	Endring fra 2016 til 2018
1 Melk og storfeslakt, 29 årskyr. Landet	382 500	6 300	-10 600	-4 300
2 Korn, 386 dekar korn. Landet	272 400	8 800	-49 700	-40 900
3 Sau, 167 vinterfôra sauer. Landet	218 300	-42 900	-8 300	-51 200
4 Melkeproduksjon geit, 133 årsgeiter. Landet	448 300	-1 900	2 800	900
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 378 dekar korn. Landet	518 900	-111 900	-56 100	-168 000
6 Egg og planteprodukter, 6 596 høner + 266 daa korn. Landet	420 900	46 000	-28 100	17 900
7 Poteter og korn, 125 daa poteter + 432 daa korn. Landet	352 900	17 900	-20 000	-2 100
8 Storfeslakt/ammeku, 32 ammekyr. Landet	293 200	5 700	-4 800	900
9 Frukt og bær, 52 dekar frukt og bær. Landet	352 800	-200	7 000	6 800
10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 111 313 fjørfe-slakt. Landet	412 000	-94 600	-83 700	-178 300

Tabell 8.13 Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016. Resultatene før jordbruksoppgjøret 2018. Kr per årsverk

	Vederlag i 2016	Endring fra 2016 til 2017	Endring fra 2017 til 2018	Endring fra 2016 til 2018
11 Økologisk melk og storfeslakt, 26 årskyr. Landet	353 900	6 600	-5 000	1 600
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	316 800	6 200	1 300	7 500
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 46 årskyr. Landet	422 700	6 300	-20 600	-14 300
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 65 årskyr. Landet	484 800	5 500	-27 500	-22 000
15 Melk og storfeslakt, 33 årskyr. Østlandets flatbygder	406 300	-800	-41 800	-42 600
16 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Østlandets andre bygder	380 100	4 700	-12 500	-7 800
17 Melk og storfeslakt, 36 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	438 300	10 300	-34 200	-23 900
18 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	357 500	6 400	-9 900	-3 500
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	350 500	4 600	-10 600	-6 000
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	399 300	5 900	-25 600	-19 700
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	393 900	6 900	-8 900	-2 000
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	94 000	7 500	-57 100	-49 600
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 851 dekar korn. Østlandet	478 700	14 500	-52 500	-38 000
24 Korn og svin, 331 dekar korn + 23 avlssvin. Trøndelag	477 900	-91 800	-53 300	-145 100
25 Sau, 137 vinterfôra sauer. Vestlandet	174 500	-31 500	-4 400	-35 900
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	270 200	-41 600	-9 000	-50 600
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 291 v.fôra sauer. Landet	272 200	-58 900	-11 000	-69 900

I tabell 8.14 er årets jordbruksoppgjør innarbeidet i referansebruksberegningene og regnet fram til kalenderåret 2019 (fullt utslag av oppgjøret) med utgangspunkt i de forutsetninger som er lagt til grunn i oppgjøret.

Tabell 8.14 Vederlag til arbeid og egenkapital, både uten og med beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Fullt utslag er helårsvirkningen for kalenderåret 2019 når jordbruksoppgjøret 2018 er innarbeidet med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst fra 2018 til 2019. Kr per årsverk

	2018 ¹ før oppgjør ekskl. skatt	2018 ¹ inkl. skatt	Fullt utslag av oppgjør ² ekskl. skatt	Fullt utslag av oppgjør ² inkl. skatt
1 Melk og storfeslakt, 29 årskyr. Landet	348 700	378 200	29 700	30 600
2 Korn, 386 dekar korn. Landet	168 800	231 500	53 700	61 900
3 Sau, 167 vinterfôra sauer. Landet	140 200	167 100	2 500	3 100
4 Melkeproduksjon geit, 133 årsgeiter. Landet	413 600	449 200	12 100	13 000
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 378 dekar korn. Landet	325 500	350 900	-1 100	-800
6 Egg/planteprod., 6 596 høner + 266 dekar korn. Landet	400 900	438 800	18 900	20 800
7 Poteter og korn, 125 daa potet + 432 daa korn. Landet	323 600	350 800	48 900	52 500
8 Storfeslakt/ammeku, 32 ammekyr. Landet	260 200	294 100	21 500	24 000
9 Frukt og bær, 52 dekar frukt og bær. Landet	333 600	359 600	39 100	42 200
10 Fjorfekjøtt/planteprod., 111 313 fjorfeslakt. Landet	197 800	233 700	-21 700	-22 900
11 Økologisk melk og storfeslakt, 26 årskyr. Landet	329 200	355 500	32 300	35 000
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	291 600	324 300	24 400	26 900
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 46 årskyr. Landet	382 400	408 400	18 700	18 700
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 65 årskyr. Landet	440 900	462 800	17 600	17 500
15 Melk og storfeslakt, 33 årskyr. Østlandets flatbygder	336 500	363 700	13 900	15 200
16 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Østlandets andre bygd.	342 400	372 300	33 300	34 600
17 Melk og storfeslakt, 36 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	386 400	414 400	9 900	10 800
18 Melk og storfesl., 26 årskyr. Agder/Rogal., andre bygd.	324 600	354 000	32 100	34 900
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	316 700	344 500	34 200	35 500
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	349 800	379 600	22 000	22 300
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	361 900	391 900	23 500	24 200
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	11 800	44 400	36 600	55 500
23 Korn, 20 største kornbrukene, 851 daa korn. Østlandet	379 900	440 700	64 200	72 200
24 Korn og svin, 331 dekar korn + 23 avlssvin. Trøndelag	298 800	332 800	11 500	12 700
25 Sau, 137 vinterfôra sauer. Vestlandet	112 200	138 600	11 200	13 200
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	184 900	219 600	4 100	5 000
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 291 v.f. sauer. Landet	176 600	202 300	-400	-100

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2018 er regnet inn i resultatene for året 2018

2) Fullt utslag for kalenderåret 2019 (helårsvirkning av oppgjøret) med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst i 2019 (jf. tabell 7.1)

8.2 Økologisk melkeproduksjon

Det er 21 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt. Presentasjonen i tabell 8.15 omfatter kun regnskapsåret 2016 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 25,5 årskyr, 30,0 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 423 dekar, herav 372 dekar eng/beite og 40 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 154 800 liter melk og 3 600 kg storfekjøtt. Tilsvarende for referansebruk 1 er ca. 203 300 liter melk og 7 320 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) på referansebruk 11 er 5,97 kr per liter, som er 46 øre høyere enn for eksempel på referansebruk 1. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 2,40 kr høyere og 1,47 kr lavere per kg enn på referansebruk 1.

Tabell 8.15 viser det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2016 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Pristilskuddene utgjøres i hovedsak av distriktstilskudd melk, distriktstilskudd storfekjøtt og kvalitetstilskudd storfekjøtt. Den relativt store forskjellen mellom de to referansebrukene skyldes både levert mengde og geografisk plassering av enkeltbrukene som inngår. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3668 timer mens det er 3714 timer på referansebruk 1 som i årets beregninger har 28,7 årskyr (og til sammenligning 3622 timer på referansebruk 16 med 26,8 årskyr, 3502 timer på referansebruk 18 med 26,1 årskyr og 3694 timer på referansebruk 21 med 25,3 årskyr).

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

Tabell 8.15 Resultatregning for 21 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2016. Kr

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk nr. 1
Antall årskyr	25,5	28,7
Omsatt melk, liter per årsku	6 072	7 085
Melkepris (uten tilskudd), kr per liter	5,97	5,51
Jordbruksareal i alt, dekar	423	417
Sum inntekter før tilskudd	1 294 200	1 623 000
Pristilskudd	39 800	132 000
Produksjonsuavhengige tilskudd	590 000	520 100
+ Tilskudd i alt	629 800	652 100
= Inntekter i alt	1 924 000	2 275 100
Variable kostnader	535 500	744 900
Faste kostnader	673 300	674 700
Avskrivninger	226 500	233 700
– Kostnader i alt	1 435 300	1 653 300
= Driftsoverskudd	488 700	621 800
+ Leid arbeid	214 500	157 200
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	54 600	67 400
– Jordbrukets andel av kår	2 300	4 500
= Vederlag til arbeid og egenkapital	646 300	707 100
/ Antall årsverk	1,988	2,013
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	325 100	351 300

8.3 Analyse av kombinerte produksjoner

Noen referansebruk kombinerer flere driftsgrener. Dette gjelder blant annet referansebrukene 5–7 som er svin kombinert med korn, egg kombinert med planteprodukter og poteter kombinert med korn. Ideelt sett hadde det vært ønskelig med driftsgrenanalyser av de kombinerte produksjonene slik at utslagene for hver produksjonsgren kunne studeres. Materialet gir ikke anledning til det, og spesielt på kostnadssiden er det krevende å splitte kostnader blant annet til leid arbeid, administrasjon, drivstoff, elektrisk kraft og alle kapitalkostnadene inklusive gjeld og renter på lånt kapital. Arbeidsforbruket er heller ikke fordelt på driftsgrener på det enkelte deltakerbruket. Fordeling av slike fellesposter krever stor grad av skjønn, som igjen øker usikkerheten i resultatene.

Budsjettnemnda har gjort en slags driftsgrenanalyse for referansebrukene 5–7, men understreker at fordelingsforutsetningene er usikre. For noen poster, blant annet arbeidsforbruk, er fordelingen til korn gjort med bakgrunn i resultater fra referansebruk 2 som er et kornbruk.

Driftsgrenresultatene for regnskapsåret 2016 for referansebrukene 5–7 er vist i tabellene 8.16-8.18. I tabellene avviker de to nederste linjene litt fra tabellhodet. Arbeidsforbruket er angitt i årsverk (ikke i 1000 kr) og vederlaget per årsverk i prosent angir driftsgrenens vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk i prosent av resultatet for referansebruket samlet.

Tabell 8.16 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 5 for regnskapsåret 2016. 1000 kr og prosent

	Svin		Korn	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	2 679	83	552	17
Tilskudd i alt	114	39	177	61
Inntekter i alt	2 793	79	728	21
Variable kostnader	1 562	91	157	9
Faste kostnader før avskrivninger	487	63	285	37
Kostnader i alt	2 232	80	551	20
Driftsoverskudd	561	76	178	24
Vederlag til arbeid og egenkapital	623	79	167	21
Arbeidsforbruk, årsverk	1,25	76	0,39	24
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	497	103	430	89

Tabell 8.17 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 6 for regnskapsåret 2016. 1000 kr og prosent

	Egg (og husdyr)		Planteproduksjon	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	2 179	83	455	17
Tilskudd i alt	163	57	124	43
Inntekter i alt	2 342	80	579	20
Variable kostnader	1 482	93	104	7
Faste kostnader før avskrivninger	342	63	197	37
Kostnader i alt	2 042	83	407	17
Driftsoverskudd	300	64	172	36
Vederlag til arbeid og egenkapital	342	68	158	32
Arbeidsforbruk, årsverk	1,03	78	0,28	22
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	332	87	557	146

Referansebruket har litt ulike sideproduksjoner. Det er 5 storfe og 4 hester som her er regnet sammen med eggproduksjonen. I planteproduksjonen inngår litt poteter og noe eng og beite.

Tabell 8.18 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 7 for regnskapsåret 2016. 1000 kr og prosent

	Poteter og annet		Korn	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	1076	63	637	37
Tilskudd i alt	110	40	162	60
Inntekter i alt	1 186	60	800	40
Variable kostnader	320	60	217	40
Faste kostnader før avskrivninger	439	59	309	41
Kostnader i alt	893	57	670	43
Driftsoverskudd	293	69	130	31
Vederlag til arbeid og egenkapital	403	77	124	23
Arbeidsforbruk, årsverk	1,22	75	0,41	25
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	331	102	300	93

Referansebruket har mindre enn 2 000 kr i husdyrinntekter. Poteter utgjør 51 prosent av planteproduksjonsinntektene, mens korn utgjør 34 prosent. Grønnsaker utgjør 13 prosent av planteproduksjonsinntektene, og grovfôrsalg og grasfrø er ubetydelig. Arbeidsforbruket i kornproduksjonen vil med 2,0 timer per dekar (som for det litt mindre referansebruk 2) utgjøre 27 prosent av arbeidsforbruket. Arbeidsforbruket til grønnsaker vil trolig ligne mest på arbeidsforbruket i potetproduksjonen. Arbeidsforbruket for de 166 dekarne til poteter og annet enn korn blir 12,2 timer per dekar.

For alle disse tre kombinerte referansebrukene er det den førstnevnte driftsgrenen (henholdsvis svin, egg og poteter) som dominerer ved at den bidrar med størstedelen av inntektene, kostnadene, driftsoverskuddet og størstedelen av arbeidsinnsatsen.

I resultatmålet «Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» vurderes resultatet ut fra arbeidsinnsatsen, og også her kommer hovedproduksjonen best ut for referansebrukene 5 og 6 med husdyrproduksjon og gir noe mer vederlag per innsatt time enn den andre driftsgrenen dominert av korn. For referansebruket med poteter og hagebruksprodukter i tillegg til korn er det for 2016 også hovedproduksjonen poteter som gir best vederlag per innsatt time.

8.4 Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene, eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016, med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomfang, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2016 til 2017 og fra 2017 til 2018 mellom de to beregningssystemene, er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2016. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 10 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabell 8.19 viser at inntektsnivået da er ca. 19 300 kr per årsverk lavere i referansebruksberegningene. I fjorårets beregninger var inntektsnivået i regnskapsåret 2015 ca. 3 500 kr per årsverk lavere i referansebruksberegningene enn i normaliserte regnskaper. En av årsakene til dette nivåskiftet er ulik periodisering av etterbetalinger i melkeprisen (jf. underkapittel 5.3).

For framregningsårene har en vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (volumframregninger fra regnskapsåret 2016 ikke inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt, eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016, viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kr per årsverk.

Tabell 8.19 Vederlag til arbeid og egenkapital i kr per årsverk^{1,2}

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene eksklusive volumframregninger	
	Kr/årsverk	Endring	Kr/årsverk	Intervall for endring
2016	342 800		323 500	
2017	337 800	- 5 000		fra minus 103 900 til pluss 44 700
2018	331 200	- 6 600		fra minus 73 600 til pluss 7 700

1) Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn

2) Resultatene er før jordbruksoppjøret 2018

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2016, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at både referansebrukene og normaliserte regnskaper har en gjennomsnittlig inntektsnedgang per årsverk fra 2016 til 2017. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 1 000 kr større nedgang i normaliserte regnskaper. Fra 2017 til 2018 er det også en gjennomsnittlig inntektsnedgang både i referansebruksberegningene og i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 4 800 kr svakere utvikling i referansebruksberegningene. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 19 300 kr under normaliserte regnskaper i 2016 og om lag 23 100 kr under normaliserte regnskaper i 2018.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå, er:

- Framregning av melkepris avviker fra totalkalkylen. Dette handler om ulik periodisering av etterbetalinger og er nærmere omtalt i underkapittel 5.3. Forskjellen fra 2016 til 2017 er 16 øre per liter melk svakere prisutvikling i totalkalkylen som tilsvarer 5 400 kr per årsverk. Forskjellen fra 2017 til 2018 er 2 øre per liter melk mindre prisnedgang i totalkalkylen som tilsvarer 700 kr per årsverk.
- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper. Det gir også forskjellig utvikling i beregnet kapitalslit, som må ses i sammenheng med utviklingen i rentekostnadene.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer rentekostnaden i normaliserte regnskaper slik at det blir realrente. I årets beregning gir dette fra 2016 til 2017 tilnærmet intet bidrag til utviklingen og et positivt bidrag på 300 kr per

årsverk fra 2017 til 2018 i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst og det regnes med nominelle renter.

- Produktivitetsendring/volumendring er i år ikke regnet inn på referansebrukene, jamfør kapittel 4. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 7 000 kr per årsverk fra 2016 til 2017 og om lag 7 000 kr per årsverk fra 2017 til 2018. Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved jordleie slik de fremgår av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all jord å tilhøre sektoren slik at kapital på bortleid jord er ført på jordbruket og gjeld og renter knyttet til bortleid jord er tillagt jordbruksgjelda.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 700 kr per årsverk i 2016.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene for overførbare poster (direkte tilskudd) som regnes inn for budsjettåret 2018.

Budsjettnemnda for jordbruket

Oslo 19.06.2018

Knut Børve

Anne Snellingen Bye

Elin Bergerud

Ragnhild Bergset Elvestad (vara)

Olaf Godli

Steinar Helgen

Anders Huus

Maria Krekling

Torbjørn Kylland (vara)

Ingeborg Andersen Reiersgård

Per Arne Skjeflo

Ole Nikolai Skulberg

Elin Marie Haga Stabbetorp

Lajla Tunaal White

Oddmund Hjukse

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2018. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2016. FRAMREGNEDE TALL FOR 2017 OG 2018.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2018

